

SLOVENSKÉ NÁRODNÉ NOVINY

Ročník 27
2/2013
19. január 2013

Ludovít Štúr

ZALOŽIL EUDOVÍT ŠTÚR 1. AUGUSTA 1845

VYDÁVA MATICA SLOVENSKÁ

Cena 0,50 €

BLÝSKA SA NA NOVÉ
VZŤAHY S MAĎARSKOM?
Strana 4.

SLOVENSKÍ ROĽNÍCI
MELÚ Z POSLEDNÉHO
Strana 5.

SLOVÁCI V DLHÝCH
UHORSKÝCH DEJINÁCH
Strana 6.

VŽDY SME BOLI
VALOM EURÓPY
Strana 8.

HEREC VEĽKÉHO FORMÁTU
A CITOVÉHO NASADENIA
Strana 10.

SLOVO O SLOVENSKU

Za ničnerobenie sa v Európskej únii platí a dobre. Svoje o tom vedia poctiví gazdovia na farmách. Dotačná politika Bruselu v kapitole pôdohospodárstvo je totiž priam rozprávková. Nadedí tomu, kto, ako na slávnom obraze hostiny Hieronyma Boscha, nemusí nič robiť, iba „byť pri tom“. Napríklad také kúzelné čosi, skrývajúce sa pod skratkou TPP. Ide o trvale trávnaté porasty...

Existuje zákonná povinnosť pôdu obrábať. Ak som vlastníkom, zvolím si radšej jej zatrávenie. Ak ju aspoň raz do roka pomulčujem, splňam literu zákona. A preto, že na nej inak poľnohospodársky nepodnikám, dostanem dokonca subvenciu z Bruselu. Ide o pekné tisíce. Ak mám tej pôdy vyše 20 hektárov, potom celkovú výmeru rozpišem do vlastníctva všetkých členov rodiny a raz ročne si v ich mene prevezmem násobok odmeny za dvadsať hektárov. To také družstvá, tie musia hospodáriť aj s dobytčiami jednotkami, zamestnávať ľudí na ich chov. A nič z toho nemajú, lebo keďže podnikajú, nárok na dotáciu zo „spravodlivej“ Európy nemajú. Tak akosi v skratke sa dá opísať dotačný nezmysel, fungujúci medzi našimi niektorými „farmármi“ ako zlatá baňa. Nečudujme sa, že zo slovenských polí tisícokrát obrobených rukami našich predkov a bohatých na živiny stávajú sa iba trávnaté plochy.

Na Slovensku máme aj farmárov pracujúcich od svitu do mrku v pote tváre, zadlžených až po uši a vyrábajúcich na hranici straty. Zato poctivých, zanieštených. Na druhej strane máme agropodnikateľov, ktorí si raz ročne v platobnej agentúre zinkasujú dotáciu na nový bavorák alebo luxusnú zámorskú dovolenku – hoci aj na mená ďalších čiernych duší, veď kto to už bude v tom Bruseli kontrolovať? Že to nie je práve motivujúce, netreba vari ani písať. A že je to do neba volajúca nespravodlivosť? Veď o tom v „branži“ vedia všetci. Stačilo by teda, aby niekto konečne začal konať. Dobrá a spravodlivá politika je práve o tom.

Ivan BROŽÍK

R - 2013002

NEOGRAFIA
MARTIN
www.neografia.sk

ISSN 0862-8823
9 770862 882007

Hlavné oslavy oslavy 150. výročia príchodu vierozvestcov sv. Cyrila a Metoda budú v Nitre

Matica slovenská oslávi jubilejných 150 rokov

Roman KALISKÝ-HRONSKÝ – Ilustrácia: Ivan PAVLIŠKO

V tomto roku bude Slovenská republika sláviť 150. výročie príchodu sv. Cyrila a Metoda na naše územie. Oslavy majú päť slávnostných podujatí, ktoré bude štát financovať celkovo sumou 164 150 eur. Do osláv sa po svojej línii aktívne zapoja aj Matica slovenská.

Podľa predsedu vlády Roberta Fica je výročie príchodu sv. Cyrila a Metoda na naše územie „mimoriadne významná udalosť, ktorej nielen vláda, ale aj všetky orgány štátnej správy venujú primeranú pozornosť“. Všetky podujatia k oslavám jubilea sú v štádiu aktívnych príprav a podieľajú sa na nich mnohí zaničení dobrovoľníci v spolupráci s ústrednými orgánmi štátnej správy, Národnej rady SR, samosprávy, cirkvi, Matice slovenskej a ďalších inštitúcií.

OSLAVY V NITRE

Prvou a ústrednou akciou bude podľa plánu 5. júla tohto roka Cyrilo-metodská národná púť v Nitre (102 tisíc eur), na ktorú sú pozvaní aj mnohí významní hostia zo zahraničia a cirkevní hodnostári. Súčasťou ústredných osláv v Nitre budú 5. júla aj Evanjelické spomienkové služby Božie (5 tisíc eur), ktoré Evanjelická cirkev a. v. na Slovensku pripraví na hrade Branč. Oslavy budú potom pokračovať 6. a 7. júla Slávnosťami sv. Cyrila a sv. Metoda pri príležitosti štátneho sviatku na bratislavskom Devíne (30 tisíc eur). V júli sa v rámci osláv má uskutočniť aj Slávnostné spoločné zasadnutie Národnej rady SR a vlády SR v Bratislave (6 tisíc eur).

Ku koncu roka Ministerstvo kultúry SR, Národné osvetové centrum a Slovenské národné divadlo pripravujú na 14. december 2013 slávnostné uvedenie diela Cyril a Metod – Slovanské oratórium. Dielo bude predstavené v bratislavskom Slovenskom národnom divadle (21 150 eur).

Kráľ Rastic víta Cyrila a Metoda po ich príchode na územie Slovenska.

Pre dohľad nad prípravou štátno-reprezentačných podujatí bolo navrhnuté založenie koordinačnej rady zo zástupcov Úradu vlády SR, Kancelárie prezidenta, Kancelárie Národnej rady, mesta Nitra, Hlavného mesta Bratislavy, Konferencie biskupov Slovenska, Evanjelickej cirkvi a. v. na Slovensku a Ministerstva kultúry SR. Návrh koordinačnej rady vyšiel z porady u prezidenta Ivana Gašparoviča, ktorá sa konala z prezidentovej iniciatívy ešte v lete minulého

roka. Na základe výsledkov porady vznikla pracovná skupina na zabezpečenie slávnostných podujatí zložená zo zástupcov ústredných orgánov štátnej správy, Kancelárie prezidenta SR, Kancelárie NR SR, samosprávy, cirkvi, Matice slovenskej, Rozhlasu a televízie Slovenska a Tlačovej agentúry SR.

MATICA JUBILUJE

„Úlohou pracovnej skupiny bola najmä koordinácia času konania ústredných osláv tak, aby

sa podujatia programovo a termínovo neprekrývali, neboli duplicitné a boli na primeranej umeleckej a spoločenskej úrovni s ohľadom na význam oslavovaného jubilea.“ Informovalo ministerstvo kultúry. Pracovná skupina sa stretla tri razy na pôde ministerstva kultúry a zostavila presný kalendár podujatí s určením ich významu. Ministerstvo kultúry otvorilo pre zabezpečenie financovania osláv výročia príchodu sv. Cyrila a Metoda dva špeciálne dotačné podprogramy. V rámci týchto dotačných systémov počas minulého roka rozdelilo žiadateľom spolu 441 550 eur.

Matica slovenská ako národná kultúrna ustanovizeň sa do prípravy osláv zapája vo všetkých svojich zložkách. Tento rok je aj rokom 150. výročia jej vzniku. Významným podujatím budú oslavy vzniku ustanovizne v auguste tohto roka.

Ďalším celoslovenským podujatím bude v spolupráci s organizátormi celoročného festivalu Košice 2013 – hlavné mesto európskej kultúry príprava celosvetového stretnutia mladých maticiarov a priaznivcov Matice slovenskej v júli 2013 v metropole východu. V januári maticári oslávili 20. výročie vzniku republiky, vo februári organizujú ekumenickú púť do Ríma s návštevou Svätého Otca po stopách patrónov Európy. Otázne ostáva ešte plánované odhalenie súsošia sv. Cyrila, Metoda a Gorazda 3. júla v Bratislave.

3 OTÁZKY PRE:

Miroslava HOLEČKA, predsedu Spoločnosti svätého Gorazda

Nevďak k tým, čo nás dostali na kultúrnu mapu Európy

• Ako by ste čitateľom SNN predstavili Spoločnosť svätého Gorazda, ktorej ste predsedom?

Spoločnosť svätého Gorazda (SSG) bola ustanovená pri príležitosti 15. výročia zrodu novodobej svätogorazdovskej tradície Slovákov – 27. júla 2004. Jej poslaním je odborná starostlivosť o rozvoj tejto tradície, a to skúmaním a približovaním diela prvého, po mene známeho vzdelanca – polyhistora a svätca slovenského pôvodu Gorazda.

• Spoločnosť svätého Gorazda bola základným iniciátorom realizácie súsošia svätých Cyrila, Metoda a Gorazda, ktoré by malo stáť na bra-

tislavskom Hurbanovom námestí. Čo podľa vás spôsobuje neustále prieťahy pri realizácii tohto, pre národné povedomie dôležitého projektu?

Súsošie sv. Cyrila, Metoda a Gorazda má pripomínať, že vďaka ich dielu sme sa už v IX. storočí ocitli na kultúrnej mape Európy a sveta. Toto dielo výrazne prispelo k vytvoreniu identity a štátnosti našich predkov, zároveň ním obohatili európske i svetové kultúrne dedičstvo originálnym kultúrno-civilizačným vkladom. Cyril a Metod sa stali spolupatrónmi Európy. Neustále prieťahy spôsobuje neúcta k všetkému vyššie uvedenému a snaha zabrániť osadiť v hlavnom meste SR kresťanský symbol európskeho významu.

• Na budúci rok oslávim 150. výročie príchodu vierozvestcov na územie Veľkej Moravy. Môžete prezradiť niektoré zaujímavé podujatia, ktorými sa do osláv zapoja Spoločnosť svätého Gorazda?

SSG v spolupráci najmä s Národným osvetovým centrom a Maticou slovenskou uskutoční okolo 15 celoštátnych a medzinárodných aktivít. Z už v poradí 24. svätogorazdovských dní uvediem len pre ilustráciu Gorazdov literárny Prešov, Gorazdovo výtvarné Námestovo, Gorazdovu duchovnú pieseň, ďalej odbornou-umelecké podujatia Vďakyvzdanie za pismo k priblíženiu myšlienkového odkazu Cyrila a Metoda.

Zhovárал sa Maroš M. BANČEJ

Foto: archiv

V SNN 3/2013
SI PREČITATE

- Maďarsko zjednodušuje získanie občianstva zahraničným Maďarom
- Augustín Marián Húska exkluzívne aj o slovenskej ekonomike
- Ďalšie nechutné útoky na slovenských vlastencov a Maticu

Strana maďarskej komunity k nám opäť vracia nehumánnu uhorskú Apponyiho asimilačnú politiku Svoju politickú budúcnosť spájajú s pomadžarčením Rómov

Viliam KOMORA – Karikatúra: Andrej MIŠANEK

Nedávny kongres Strany maďarskej komunity okrem iného zvolil staronového predsedu Józsefa Berényiho. Jeho zámerom je vrátiť SMK do NR SR a pracovať proti úbytku maďarskej národnostnej menšiny, čo je zrejme možné len asimiláciou iných národov a národností.

József Berényi konštatoval, že maďarská menšina nikdy nebola na Slovensku v takej ťažkej situácii. Vyslovil tiež obavu zo zlučovania škôl na juhu a z nedofinancovania menšiny kultúry. Podľa neho na celoslovenskej úrovni dochádza k ignorovaniu maďarských tém.

PROGRAM PRE JUH

Staronový predseda Berényi má záujem vypracovať nový program pre južné Slovensko a menšiny, netají sa ambíciou vytvoriť zo SMK stranu južného Slovenska. Akoby tým pripúšťal autonomistické zámery, keď priamo hovorí o politickom pôsobení na južnom území nášho štátu. Zabúda však, že napriek tomu, že na juhu SR síce žijú príslušníci maďarskej národnostnej menšiny, no v menšinovom postavení popri tamojších Slovákoch, s výnimkou dvoch okresov.

Do umelého zvýšenia počtu príslušníkov maďarskej národnostnej menšiny zasiahol ako ďalší MOST

– HÍD. Na založení rómskeho Mostu (v ich jazyku Pürt) sa dohodli predse- da poslancov klubu Mosta – Híd László Solymos s príslušníkmi tejto národnostnej menšiny. Cieľom je údajne zbieranie a vyhodnocovanie návrhov a problémov tzv. maďarskej rómskej komunity. Pürt by sa mal spoločne s Mostom – Híd spolupodieľať na riešení ich problémov. Pürt sa má zo začiatku sústrediť najmä na južné Slovensko, ale neskôr na celú SR. Takto si chcú zvýšiť vplyv na slovenskej politickej scéne.

RÓMSKY MOST

Napriek tomu, že maďarská národnostná menšina nemá rada označenie ako slovenskí Maďari, v tomto prípade im vôbec neprekáža, že označujú inú národnosť ako maďarských Rómov. Zabúdajú však na to, že nejde o maďarských Rómov, ale o slovenských Rómov, tých, ktorí sa hlásia k maďarskej menšine, resp. používajú maďarčinu. Situáciu vý-

stižne vystihol prvý podpredseda Slovenskej národnej strany Rafael Rafaj. Označil to ako úsilie Mostu – Híd vo vzťahu k Rómom – za prerábanie menšín ako za Apponyiho v bývalom Uhorsku. Vstup Rómov do Mosta – Híd vidí ako hrozbu, že sa stanú príslušníkmi maďarskej národnostnej menšiny. Podľa Rafaja je to „kupčenie bugárovcov s volebnými hlasmi cigánskeho etnika na južnom Slovensku. SNS preto očakáva, že

s kritikou prídu aj ľudsko-právne organizácie a ohradia sa proti etnickému inžinierstvu Mosta – Híd klonujúceho trojhybrid „maďarského Róma“ na Slovensku“.

KDE SÚ OCHRANCOVIA

Môžeme doplniť, že Most – Híd zrejme potrebuje hlas každého vo- liča. Toto je jednou z možností, ako zvýšiť početnosť príslušníkov maďarskej národnostnej menšiny v SR

a získavanie hlasov iného etnika na dosiahnutie politických a stranických cieľov maďarskej národnostnej menšiny. Pozorne budeme sledovať, ako sa k tejto problematike postavia organizácie, ktoré pôsobia v oblasti ochrany ľudských práv. Či sa kriticky vyjadria k asimilačným snahám stranických predstaviteľov maďarskej národnostnej menšiny a zaujmú jasné stanovisko alebo celý problém len prejdú tichom.

Uplynulých dvadsať rokov presvedčivo dokázalo správnu životaschopnosť Slovenskej republiky Kongres slovenskej inteligencie k štátnemu jubileu

Svet je krásne miesto a stojí za to na ňom žiť. Ak je svet krásne miesto, pre nás je Slovensko to pravé miesto pre život. My Slováci sme ako národ žili v strednej Európe až do roku 1918 doslova vyprahnúti. Aby sa vysmädnutí prebrali k životu, bolo treba pokropiť ich nie obyčajnou, ale živou vodou. Práve pohyb slovenskej inteligencie a Matice slovenskej za presadenie myšlienky slovenskej slobody do života v rokoch 1990 – 1992 inšpiroval vznikajúce politické strany a hnutia k odvážnym skutkom.

Kongres slovenskej inteligencie preto s veľkou úctou vyjadruje vďaka spolkom, bez ktorých by nebolo slovenskej nezávislosti. Osobitne Matici slovenskej, ktorá od stretnutia Slovákov južného Slovenska v Šuranoch (1990) viedla vytrvalý zápas za slovenskú slobodu. Okolo nej sa sformovali ďalšie jedinečné iniciatívy, myslíme na Štúrovu spoločnosť, vzdelanú a rozhladenú technickú inteligenciu zoskupenú v spolku NEZES. Vysoko si ceníme odvahu a statočnosť tých, ktorí formovali požiadavky v iniciatíve 61 krokov k slovenskej identite, aj občiansku statočnosť hladovkárov, ktorí pre milovaný materinský jazyk – slovenčinu, vedeli proti spiatočníkom riskovať aj jedinečnú hodnotu vlastného života. Chceme sa skloniť pred nezištnosťou vzdelaných mužov zoskupených v Spoločnosti slovenskej inteligencie KORENE, ktorá stála pri zrode iniciatívy Za zvrchované Slovensko 19. 9. 1991. V procese sebauvedomenia v zápase za národnú slobodu sme

sa opakovane inšpirovali myšlienkami a konaním spolkov v USA a v Kanade, osobitne Slovenskej ligy a Spolku slovenských spisovateľov a umelcov v zahraničí. Z týchto prameňov sa napájali aj vlastne- necké slovenské politické strany, osobitne

DOKUMENT

Slovenská národná strana, ktorá prvá prišla s myšlienkou štátnej suverenity, a vzápätí aj strany HZDS a SDL. Neza- stupiteľnú úlohu v zápase za slovenskú nezávislosť zohral denník KORIDOR a jeho skvelý šéfredaktor Jeruš Ferko. Dovršením tohto procesu bol skutok, keď sa na Donovaloch stretli všetky vlastne- necké národné prúdy a vytvorili Kongres slovenskej inteligencie (KSI). Vyhlásenie KSI 30. mája 1992 v rozhodujúcej miere presvedčilo rozhladených politikov, že na- ozaj je „naspäť cesta nemožná a napred sa ísť musí!“. Vo vyhlásení sú tieto pro- rocké vety: „Vyzývame Slovenskú národ-

nú radu, ktorá vzíde z nových volieb, aby bez otáľania vyhlásila štátnu suverenitu Slovenskej republiky a prijala plnú slo- venskú ústavu. Nechceme spoločný štát s vierolomným partnerom, chceme štát vlastný! S vlastným prezidentom, s vlastnou diplomaciou, s vlastnou ekonomickou politikou a s vlastnou armádou.“

Sme vďační, že slovenskí politici krátko po voľbách v júni 1992 uskutočnili to, čo od nich slovenská inteligencia po- žadovala.

VKLAD OSOBNOSTÍ

Je pre nás neprijateľné, aby sa z akýchkoľvek ideologických dôvodov ob- chádzala úloha JUDr. Vladimíra Mečiara pri vzniku druhej Slovenskej republiky. Preukázal dostatok vizionárstva, ale aj osobnej odvahy, vedel múdro myslieť aj rozhodne konať! Spoločne s JUDr. Iva- nom Gašparovičom sa stali architektmi slovenskej nezávislosti. Pritom sa aj mý- lili, lebo je to prejav ľudskej prirodzenosti.

SAMI A ZA SEBA

Slovensko preukázalo svoju životas- chopnosť, Slovenky a Slováci sa naučili v dobrom aj v zlom spoliehať sa sami na seba. A to je najväčšie víťazstvo dvad- satročnej existencie Slovenskej republiky. Odučili sme sa vyhovárať sa na Čechov aj na Maďarov. Naše chyby sú naše vlastné slovenské chyby a omyly a naše víťazstvá sú naše vlastné slovenské víťazstvá. Aby sme napredovali, naučili sme sa sami voči

sebe zachovať si dostatočnú mieru kritič- nosti. Preto každý, kto spochybňuje exis- tenciu druhej Slovenskej republiky, nemá s našou vlasťou čisté úmysly. Nepýtajme sa kupecky, čo Slovensko urobilo pre nás, ale pýtajme sa, čo každý, kto sa cíti byť slovenským vlastnícom, pre Slovensko nezištné vykonal. Nie požadovačnosť a natrčné ruky, ale vlastenectvo skutkov – to očakávame.

Jozef Miloslav Hurban, prvý predse- da Slovenskej národnej rady na Myjave, príhovor nazvaný príznačne Braťja Slováci zakončil myšlienkou ktorá je nosná aj dnes: „Sláva každému Slovákov, / ktorý toto dielo spásenia slovenského / či slo- vom, / či skutkom / podopierať bude!“ Posielame domov, do každého kúta nášho milovaného Slovenska, ale aj do všetkých končín sveta, kde žijú Slovenky a Slováci, úprimné pozdravy a želanie šťastného i pokojného života.

Kongres slovenskej inteligencie
Medzititulky: SNN, krátené

VŠIMLI SME SI

Ruská invázia a okupácia

Keď dnes v Tatrách povie niečo o invázii Rusov alebo o tom, že niektorý hotel okupujú Rusi, nikomu to nebude zrejme pripomínať rok 1968, ale naopak – dlho očakávanú a vytúženú „zlatú“ časť turistického sezónu. Na popradskom letisku pristávajú lietadlá jeden po druhom a na rusky hovoriacich ľudí, ktorí vychádzajú, čakajú kamery. Tieto informácie sa dostávajú do hlavných správ – zda ešte nikdy sa v tejto časti Slovenska tak ne- čakalo, koľko ruských turistov prida. Je to najočakávanejšia komunita. Tu netreba nikomu pripomínať, že ruskí turisti majú

dvoje Vianoce a okrem Nového roku majú aj Starý Nový rok – jeden dátum je podľa nášho kalendára a druhý podľa pravoslávneho, ktorý u nás skôr poznáme ako gréckokatolícky. Teda Vianoce pripadajú na šiesteho januára a Nový rok na trinásteho, v závislosti od naria- dení vlády majú Rusi aj primerane dlhé sviatky na konci roka. Teda v Európe naj- dlhšie. Toto z turistickej brandže netreba nikomu osobitne pripomínať – najdlhšie prázdniny sú predmetom mimoriadneho záujmu stále vo väčšej a v razantnejšej miere najmä rakúskych turistických ob- lastí. To sú naši hlavní konkurenti. Beda, ak však chcete nalákať túto klientelu ob- razmi Slovenska. Pred Vianocami som prešiel takmer všetky knižkupectvá – sú plné pôsobivých obrazových publikácií o Slovensku. Ale sprievodný text je naj- má v nemčine a angličtine. Prakticky je už niekoľko rokov nemožné nájsť obra- zové publikácie s náležitým vysvetľujú- cim textom v ruštine, nanajvýš stručné texty pod obrázky v šesťjazyčnej verzii – a teda, aby text nezaberal obrázkom priveľa miesta, sú príslušne stručné. Je to pozoruhodné, ako sa tešíme z ruskej invázie a okupácie každú zimu, ale knihy robíme pre tých z Rusov, ktorí vedľa len po anglicky či nemecky alebo po poľsky a maďarsky.

(ddk) - Ilustračné foto: (mrs)

Voľné združenie Vospolnosť podporilo Ivana Gašparoviča Generálny prokurátor, ktorý klamal?

Členovia dobrovoľného združenia slovenskej inteli- gencie Vospolnosť sa 10. ja- nuára na svojom pravidelnom stretnutí v Bratislave rozhodli verejne podporiť stanovisko prezidenta Slovenskej republi- ky Ivana Gašparoviča v aktuál- nej a médiami pretriasanej téme – nevymenovania proku- rátor Čentéša do funkcie ge- nerálneho prokurátora.

Prezidentovi skopicovali list, v ktorom píše: „V novom roku 2013 Vám prajeme dobré zdravie, veľa síl a rozhodnos- ti, aby ste i naďalej prijímali na čele nášho štátu múdre a správne rozhodnutia. Väčši- na ľudí si ešte stále blahoželá a správa sa k sebe ohľadupl- ne, čo žiaľ nemožno povedať o terajšej politickej opozícii, ktorá do spoločnosti vnáša svár a hrubé nekultúrne, arrogantné správanie. Deje sa tak hlavne pre nevymenovanie Dr. Čen- téša za generálneho prokurá- tora, keď vyjadrenia niektorých

poslancov klesli tak hlboko, že sa neštítia hrubo útočiť aj na hlavu štátu. Nikto z nás nie je dokonalý, neomylný, ale v tomto prípade plne súhlasíme s Va- šim legitímnym zdôvodnením

ČO INÍ NEPÍŠU

jeho nevymenovania. Bolo by chybou, keby na čele prokura- túry stál človek, ktorý namiesto toho, aby sa správal neutrálne a priznal svoje chyby počas voľ- by, naďalej spolupracuje s opo- zíciou, čím sa zapája do jej po-

litikárčenia. Jeho niekoľkokrát opakovaná voľba bola fraškou, v ktorej asistoval, a tým je vie- rolomným prokurátorom. Za bezcharakterné možno označiť jeho obvinenie asistentky, že vymazala z počítača výpoved poslancu I. Matoviča. Priznal, že to urobil sám, až keď sa pra- covníčka proti tomu ohradila. Veríme, že sa nedáte znechu- tiť vo svojej zodpovednej práci a budete pokračovať v plnení svojho hesla: Myslím národne, cítim sociálne.“

Signatári:

Stanislav Májek, Ferdi- nand Klinda, Milan S. Ďurica, Augustín M. Húska, Július Binder, Ján Smolec, Ladislav Lysák, Pavol Lovecký, Ján Košíar, Jozef M. Rydlo, Pavol Stano, Jozef Darmo, Patricia Porubská, Eva Bobková, Jozef Rácz, Ján Litecký-Šveda, Ma- rián Šuran

(red.) – Foto: prezident.sk

Čentěš - ústavnoprávny precedens

Roman MICHELKO

Politickou top témou uplynulých dní bolo rozhodnutie prezidenta nevyvolať J. Čentěša za generálneho prokurátora. Táto téma má viac rozmerov. Je to najmä politický rozmer, ale rovnako, ak nie zaujímavejší, je aj jej rozmer ústavnoprávny. V nasledujúcich riadkoch sa primárne nebudeme venovať nechutným politickým čachrom, ktoré sprevádzali voľbu generálneho prokurátora. Skôr sa sústredíme na spôsob, akým judikát Ústavného súdu SR zmenil, resp. posunul kompetencie prezidenta týkajúce sa jeho povinnosti vymenovať, resp. nevyvolať funkcionára zvoleného parlamentom.

Ak chceme celý problém poňať komplexne, musíme sa vrátiť na začiatok 90. rokov, keď vznikol prvý spor podobného charakteru. Nieke-

dy vo februári – marci 1993 Ústavný súd SR riešil podanie prezidenta M. Kováča či je alebo nie je povinný na návrh premiéra Mečiaru odvolať ministra zahraničných vecí M. Kňažka. Vtedy Ústavný súd SR rozhodol, že prezident nie je povinný ministra na návrh premiéra odvolať. Spomínané rozhodnutie prijala odborná verejnosť s veľkými rozpakmi, ale platilo a ovplyvnilo ďalšie politické rozhodnutia. Začiatkom roka 1993 vzťahy medzi Mečiarom a Kováčom ešte neboli také zlé, aby to vyústilo do otvorenej konfrontácie. Na upokojenie politickej situácie prezident nakoniec ministra Kňažka odvolal. V rukách však mal rozhodnutie Ústavného súdu SR, ktoré mu dávalo oprávnenie neodvolať (a analogicky aj nevyvolať) ministra na návrh premiéra.

Toto rozhodnutie zásadným spôsobom posunulo náš politický systém od parlamentného k prezidentskému a malo aj konkrétne dôsledky v neskoršej politickej praxi. Prejavilo sa to hneď po

KOMENTÁR

voľbách 1994, keď prezident Kováč odmietol vymenovať Ivana Lexu na post ministra privatizácie. Po celý čas druhej Mečiarovej vlády tak Lexa pôsobil len ako štátny tajomník spomenutého ministerstva, pričom vedením ministerstva bol poverený premiér V. Mečiar.

Takýto precedens bol však politicky veľmi nešťastný a nevyhovoval koalícii ani opozícii. Preto keď sa v roku 1999 novelizovala Ústava SR, kompetencie prezidenta sa v tejto časti jasne za-

definovali a odvtedy už prezident nemôže odmietnuť návrh premiéra na vymenovanie či odvolanie člena vlády. Kým v prípade vlády je situácia jasná, zahmlená zostala pri iných funkcionároch, ktorých vymenováva prezident.

Znáмым precedensom sa napríklad stalo nevyvolaenie rektora Univerzity Mateja Bela, ktorého legálne a legitímne zvolil Akademický senát UMB len preto, že vtedajší kancelár prezidenta SR Ján Findra bol bývalým rektorom a jeho nástupca presadzoval inú koncepciu rozvoja univerzity. Samozrejme, vtedajšie nevyvolaenie rektora prezident Kováč nemusel nijako zdôvodňovať. Rovnako aj nevyvolaenie iných vysokých funkcionárov štátu (generálov či veľvyslancov) zásadným spôsobom paralyzovalo chod štátu v čase, keď boli vzťahy medzi premiérom a prezidentom napäté. Dôsledkom toho množstvo diplomatov presluhovalo, alebo sme na diplomatických postoch nemali diplomatov v najvyššej diplomatickej hodnosti.

Vráťme sa však k najnovšej kauze. Približne pred dvoma mesiacmi vydal Ústavný súd SR nález, podľa ktorého má prezident možnosť nevyvolať kandidáta na generálneho prokurátora zvoleného v parlamente nielen v prípade, ak nespĺňa zákonné podmienky, ale aj z vážnych dôvodov, ktoré mu zabraňujú dôstojne zastávať daný post, resp. za činy, ktoré znižujú vážnosť jeho úradu. Nález zároveň konštatoval, že prezident nesmie konať svojvoľne, ale musí svoje nevyvolaenie zdôvodniť. A práve toto je najspornejšia časť nálezu. Dáva totiž prezidentovi veľký priestor na subjektívne rozhodovanie, čo je veľmi dvojsečná zbraň.

Aby bolo jasné, Čentěša pokladám za veľmi slabého a nevhodného kandidáta na post, na ktorý bol zvolený. Na druhej strane, toto rozhodnutie sa stáva precedensom, ktorý dáva prezidentovi do rúk obrovskú kompetenciu blokovať nepohodlného kandidáta. Prezident tak môže ignorovať rozhodnutie parlamentu, čo môže byť v budúcnosti veľký problém pre každú vládu.

Netreba sa báť veľkých zvierat

Dušan D. KERNÝ

Neraz som sa pozeral na protokolárny záber – tzv. rodinnú fotografiu vrcholných predstaviteľov Európskej únie. Azda nebolo miesta v Európe, kde by neurobili malé predstavenie pre televízne kamery a fotografy. Keď začali nastupovať ženy – povedzme do funkcie ministra obrany vo Francúzsku – vyložene mužská európska čerň dostávala živé farby dámskych kostýmov. Počas rôznych samitov sa mi vryl do pamäti starší fotograf, ktorý celý čas, kým zaujímali politici svoje miesta a pózy, vykrikoval vždy iné heslo, raz proti atómovej energii, inokedy na ochranu tigrov. Nikdy sa nikto proti tomu neohradil – a nikdy sa nikto z politikov

netváril, že to počuje. Prečo to robí, spýtal som sa ho. Viete, netreba mať nijaký strach pred veľkými zvieratami – veď vidíte, ako sa tá scéna pred našimi kamerami mení, mnohí nielen z nej

POZNÁMKA

odchádzajú, ale doslova miznú. Prizrite sa na nich dobre – nie každý, kto tancuje so slonmi, je slon.

Na takú scénu sa ťažko zabúda, najmä keď sa odohráva v pôsobivých prostrediach rôznych štátov Únie a každý hosťiteľ si dá záležať aj na novinároch. Ale je podnetom pozrieť sa na to, čo také „veľké zvieratá“ skutočne robia. Aké sú napríklad

pomery v štáte, z ktorého vzišiel predseda Európskej komisie Barroso, ten predseda, ktorý sa len-len udržal na svojej stoličke výhodným kompromisom medzi najväčšími parlamentnými klubmi europarlamentu. Komisia, ako ukázala terajšia vleklá kríza, nie je na úrovni doby a ani úloh na ňu kladených. Ako to vyzerá však v rodnom Barrosovom Portugalsku? Prejdite túto pôvabnú a príťažlivú krajinu starej kultúry a zistíte, že sem okrem iného „Európa“ dokonca s jej eurofondmi zanesla infekciu mrhania a nedôslednej kontroly. Ba dokonca „Európa“ toleruje príliv kapitálu z neúnijného zahraničia, najmä z bývalých portugalských kolónií – teda

peňazí, ktoré sa tak v únijnom Portugalsku vlastne prepierajú, čistia. Rozhodnutia tzv. trojky – teda Únie a medzinárodného menového fondu – o tom, ako sa má šetriť, ako má štátny rozpočet stále menej a menej vydávať na sociálne ciele a stále viac a viac znižovať zadlženosť – dostali v Portugalsku názov „trojkou nariadená kolektívna chudoba“. Portugalci vidia rozdiel medzi vystažovalcami, veď kedysi posielali domov toľko peňazí, ako bol celý štátny rozpočet. Dnes sa za hranicami ledva užívia. Pri hľadaní práce ľudia zatajujú univerzitné vzdelanie, akademické tituly, aby ich to neznevýhodňovalo pri ponuke manuálnych prác. To nikdy nebolo, Portugalsko sa aj prispelím „Európy“ stalo krehkým štátom, povedia vám zasvätení so smútkom podobným melancholickej melódii portugalského fado. Doma, kde bol predsedom vlády, sa nemá Barroso čím chváliť – a v Európskej únii vlastne takisto.

GLOSAŔ
ANDREJA MIŠANEKA

AKO BOLO, ČO BOLO

Slovenské dejiny museli byť čierno-biele. Ich obraz nám nanucovali zvonka. To, čo nevyhovovalo Budapešti, Prahe či neskôr Prahe-Moskve, muselo ostať čierne. Epizódy a osobnosti vedúce k slovenskej samostatnosti museli byť najčiernejšie, kým tým, čo boli proti nej, sa zvykol prepáčiť aj nejaký ten zločin. Režimy sa valili – ľudia ostávali. Čiara, ktorá oddeľovala dobro a zlo, je zvyčajne veľmi nejasná až hmlistá. Neraz tí, ktorí boli na nesprávnej strane, konali čestne, a tí „na správnej strane“ sa zachovali nečestne, stojí v úvode knižky Žandár troch režimov, ktorú vydal Ústav pamäti národa. V ÚPN vyšlo viacero pozoruhodných knižiek. Historici nemodelovali osudy svojich hrdinov podľa ideologických schém, ale nechali prehovoriť ľudí. A tí, nezaťaženi degenerovanou politikou, porozprávali, čo videli na vlastné oči. Ctení historici sa uskrómili

na záznam autentických rozprávání a pridali poznámkový aparát, ktorým dokreslili situáciu a zasadili rozprávanie do dobového kontextu. Tak je to aj v spomínanej knižke, ktorej autormi sú Marián Lacko a Ján Sabo.

Gustáv Polčík začínal v žandárskom zbore prvej Slovenskej republiky, pôsobil medzi povstaleckými a

fánika a neskôr náčelníkom štábu III. práporu Čsl. partizánskej brigády pplk. Lichnera. Po vojne sa ako predseda Okresného koordináčného výboru odbojových zväzov v Prievidzi stal v meste samovládcom. Terorizoval obyvateľov a oberal ich o majetok. Údaje sa podieľal aj na vysídľovaní, okrádaní a vraždení Nemcov, ktorých odsúvali zo

Štátnej bezpečnosti spoluprácu pri zlapaní nepohodlného partizánskeho veliteľa Viliama Žingora. Krátko na to ušiel z väznice v Ilave aj Želenský. Od priateľov v ŠtB dostal falošné doklady a dožil v pohode v Prievidzi. Partizánske legendy ostali neporušené.

V poslednom minuloročnom čísle SNN som si prečítal reportáž Jána

partizánov, ktorej veliteľ vyhlásil: „Zväz slovenských partizánov proces zastavuje, lebo poškodzuje povesť Slovenského národného povstania!“ A obžalovaných si odviekli. Pri ďalšom súdnom procese v roku 1947 ich oslobodili. Prípád sa nikdy nevyšetřil. V rokoch dubčekovského otepľenia – ktoré sa začalo na Slovensku, a preto mu hovoria „Pražské jaro“ – doplnil Čomaj dôkazy a príbeh publikoval v denníku Smena. Vzápätí pripravil scenár na televízny dokument. Nasledovala séria intervencií z vysokých miest a výrobu filmu na jar 1969 zastavili. Zaujímavé je, že o tento typ partizánov sa čierno-bieli historici nezaujímal. Po posledných útokoch na ÚPN to vyzerá tak, ako keby mal kto si záujem, aby sa takéto videnie dejín zachovalo aj temer štvrtstoročie po „nežnej revolúcii“. Žeby mali napokon pravdu tí, ktorí tvrdia, že vtedy išlo vlastne o prevrat tajných služieb a tie si svojich ľudí vždy zvykli chrániť?

Komu slúžia čierno-biele dejiny?

Peter VALO

povojnými četníkmi, neskôr v Zbore národnej bezpečnosti, ako aj v Štátnej bezpečnosti. V kapitole Pod hlavičkou odbojárov spomína partizánov, ktorí mali na svedomí nejeđen zločin. Jeden z nich, známy ako Želenský, bol členom partizánskej brigády M. R. Šte-

Sudet. Keď sa už toho nahromadilo priveľa, zatkli ho za „neoprávnené zhromažďovanie vojenských zbraní, úklady o republiku a krádež osobného auta“ a odsúdili. Jeho tajomníka Jaroslava Haroníka zaisťovali tiež. Z pracovného tábora ho prepustili, keď prisľúbil

Čomaja Krvavé Vianoce nad Ladcami a Považím. Autor sa po rokoch vrátil k príbehu partizánov, ktorí mali na svedomí okrem iného aj vyvraždenie židovských rodín, ktoré sa schovávali v lese. Po vojne ich postavili pred súd. Do súdnej siene vtrhla skupina

SEBAOBRAŇA

Bolo to pár dní predtým, ako vláda rokovala o zmene systému dôchodkového zabezpečenia policajtov a vojakov. Pri ceste autom nás zastavila hliadka Policajného zboru SR. Policajti si robili svoju prácu a hoci človek, ktorý od nich na ceste dostane pokutu, iste nie je nadšený, zopár slušných viet s chlapmi v uniformách môže prehodiť. Nemajú ľahkú prácu, tak načo sa hnevať, najmä ak by sa vodič mohol hnevať iba ak sám na seba...

Výsluhové dôchodky

Ak sa policajtov opýtate, ako sa majú, nebudú sa zrejme neznámemu povesnému sťažovať na nedostatok práce, možno sa skôr poďakujú za opýtanie a vari sa dočkajú aj úsmevu. Ten im však rýchlo zamrzol, keď som sa opýtal, čo hovoria na zmeny v ich dôchodkovom systéme. Možno sa im zmeny nepáčia a možno im celkom nerozumejú. Tak či onak, zmeny ich čakajú, hoci v niečom sa budú týkať najmä ľudí, ktorí sa policajti v blízkej budúcnosti ešte len stanú.

Policajti a vojaci si budú odvádzať na výsluhový dôchodok viac peňazí. Takisto si budú musieť dlhšie počkať, kým im naň vznikne nárok. Vyplýva to z novely zákona o sociálnom zabezpečení policajtov a vojakov, ktorú odsúhlasila vláda. Legislatíva má pomôcť vyriešiť hlavne deficitný stav osobitných účtov, z ktorých sa vyplácajú výsluhové dôchodky. Novelizovaný zákon by mal nadobudnúť účinnosť 1. mája 2013. Návrh predložil minister vnútra Róbert Kaliňák. Policajti a vojaci majú podľa novely zo služobných príjmov odvádzať 7 percent, v súčasnosti je to 5 percent. Nárok na výsluhový dôchodok sa má zvýšiť z pätnástich na dvadsaťpäť rokov služby. Zároveň sa navrhuje, aby služobný úrad odvádzal zamestnancom financie na výsluhový dôchodok vo výške 20 percent platu namiesto súčasných 17 percent.

Zvyšuje sa tiež čas nároku na odchodné. Po novom to bude trinásť rokov namiesto terajších piatich, pričom zmena sa dotkne iba novoprijatých policajtov a vojakov. Po novom sa má odchodné aj zdaňovať. Výnimku tvoria prípady, ak v čase vzniku nároku na odchodné bolo odchodné oslobodené od dane.

Čas služby potrebný pre vznik nároku na výsluhový príspevok sa má tiež postupne predlžovať rovnakým systémom ako pri výsluhovom dôchodku. Z doterajších piatich rokov sa postupne zvýši na desať rokov. Novela tiež spresňuje mechanizmus poskytovania dávok nemocenského zabezpečenia, mení sa aj mechanizmus zvyšovania dôchodkov z výsluhového zabezpečenia v nadväznosti na mechanizmus dôchodkových dávok v civilnej sfére a dopĺňajú sa ustanovenia o poskytovaní kúpeľnej starostlivosti.

Všetky systémové zmeny majú stabilizovať model financovania veľkej časti štátnych zamestnancov, ktorí sa starajú o bezpečnosť občanov. Otázka je, či sa zmeny pričinia o to, aby muži v uniformách v budúcnosti svoju prácu brali viac ako poslanie než ako obyčajné zamestnanie...

Roman KALISKÝ-HRONSKÝ

V Budapešti už nahlas hovoria o zblížení slovenskej ľavice a maďarskej pravice
Začíname sa navzájom zastupovať...

Viliam KOMORA – Foto: kdnp.hu

Zsolt Németh, štátny tajomník maďarského ministerstva zahraničných vecí a blízky spolupracovník maďarského premiéra Viktora Orbána, hovorí, že súčasné vlády Maďarska a Slovenska majú zhodný názor na riešenie ekonomickej krízy. Pozitívny dialóg sa začal pred asi dvomi rokmi počas veľmi slabej vlády I. Radičovej, pretrvávajú, ba ďalej sa zlepšuje. Vďaka súčasnej silnej slovenskej vláde sa môžu dobré vzťahy premietnuť aj do iných oblastí.

Noví kamaráti, či?

Popri pozitívnych politických signáloch ďalšie príklady kooperácie medzi Slovákmi a Maďarmi možno nájsť azda len v maďarskej obci Rajka, ktorá sa stáva predmetom Bratislavy a narastá tu počet slovenského obyvateľstva (čo už kritizovali príslušníci maďarskej krajnej pravice). Pred Vianocami sa tunajší Slováci prvýkrát zapojili do varenia spoločnej kapustnice, prípravy a ochutnávky iných jedál a nápojov a kultúrneho programu, ktorý bol v maďarčine aj v slovenčine...

■ MENEJ POROZUMENIA

Maďarsko má problémy v oblasti hospodárstva, ekonomiky a najnovšie aj s poklesom výkon-

nosti priemyslu. Čoraz menej porozumenia je s Európskou úniou a s Medzinárodným menovým fondom. Rozhovory s MMF o podmienkach poskytnutia preklenovacieho úveru boli prerušené. Európskej komisii sa nepáčia maďarské mimoriadne odvody pre banky a medzinárodné koncerny. Ministerka zahraničia USA H. Clintonová upozornila na úpadok demokracie v Maďarsku. Zrejme preto si Maďarsko hľadá nových spojencov.

Ekonomická kríza, ale aj niektoré sociálne či daňové otázky zblížujú politiku našich štátov. Ešte pred niekoľkými rokmi by bola takéto spolupráca nepredstaviteľná. Dnes majú krajiny, čo si pomaly nevedeli prísť na meno, k sebe

dosť blízko. Skúmavejší pohľad na maďarskú politickú scénu vyvoláva otázky, či to ešte skutočne je pravcová politika, keďže Orbánova vláda používa silné ingerencie do trhu, daní a poplatkov. Prejavuje sa to zdaňovaním všetkého a všetkých, pričom akosi nepribúdajú pracovné miesta, tvrdia na jednej strane maďarskí ekonómovia a dodávajú, že mimoriadne dane a jednorazové opatrenia sa čoskoro skončia a problém zostane nevyriešený. Vláda to vidí inakšie, skôr veľmi optimisticky, pričom napozitívnejšie hodnotí znižovanie deficitu štátu. Vlády oboch štátov sa zatiaľ vyhýbajú len problematike sporného dvojakoho občianstva a Benešovým dekrétom.

■ SPOLOČNÉ AMBASÁDY

Ministerstvá zahraničných vecí SR a Maďarska podpísali dohodu o zastupovaní vo veciach. Veľvyslanectvo SR bude zastupovať Maďarsko v Nigérii. Je to už tretia podobná dohoda medzi našimi štátmi. Medzi týmito ministerstvami pôsobia a pravidelne sa stretávajú právni poradcovia; posledné rokovanie bolo zamerané na identifikáciu prvkov medzinárodného práva relevantných pre otázku štátneho občianstva.

Slovnaft a Transpetrol podpísali zmluvu o prepojení ropovodu Družba a Adria na území SR a Maďarska, čo prispeje k diver-

zifikácii zdrojov a zníži závislosť od dovozu z Ruska. Treba dodať, že tým sa zvýši závislosť od dovozu z iných lokalít. Tento ropovod sa po prebudovaní prepoji aj so srbskými rafinériami. Prepojenie plynovodov a zámer vybudovať spoločný trh s elektrinou aj s Českom sú nadregionálneho charakteru.

Spoločné dohody obidva štáty uskutočňujú aj v oblasti výstavby hraničných mostov a ciest, čo sa však javí ako prínos najmä pre príslušníkov maďarskej národnostnej menšiny. Spomeňme len rokovanie poslancu NR SR za Most – Híd Árpáda Érseka s predsedom Nitrianskeho samosprávneho kraja Milanom Belicom o výstavbe mostov cez rieku Ipeľ. O mostoch rokovali aj členovia medzivládnej slovensko-maďarskej zmiešanej komisie, hovorili tiež o posilnení cezhraničnej spolupráce v cestnej infraštruktúre a rozvoji železničného spojenia s prímestskými železnicami. Pohnútkou na to malo byť aj dochádzanie slovenských občanov za prácou do pohraničných oblastí v Maďarsku. Skúsenosti však ukazujú niečo iné. Pred rokom sprístupnené dva mosty cez rieku Ipeľ nepriinesli rozvoj turizmu, ani nové pracovné možnosti. Starostovia blízkejších obcí sú sklamaní a jedným z mála prínosov je zvýšenie intenzity rodinných vzťahov na oboch stranách hranice. Otázne je, či sa práve tieto hraničné komunikačné prostriedky nestanú osožné len na dovoz maďarského nacionalizmu a irendentizmu na juh SR.

Zblíženie na oboch stranách Dunaja preto nemusí byť na náš osov a mali by sme sa naň pozerať obozretne. Prioritou by mali byť štátne a národné záujmy SR, vlastenectvo, ako aj zachovanie a rozvoj slovenského národa.

mravnej výchovy mládeže," sumarizuje prešovský krajský policajný hovorca Daniel Džobaník.

■ ÚPRIMNÉ ŽELANIE

Keďže odôvodnene predpokladáme, že niektorý z našich „slovenských“ aktivistov či samozvaných antirasistov iniciatívne a objavne označí predchádzajúce riadky za rasistické, väčšine rómskeho etnika, ktorá sa snaží žiť v rámci svojich možností tak, aby nebola na príťaž spoločnosti, želáme: „Andro Nevo berš 2013 tumenge mangas, kaj les te predživen andre bacht, the andre lačhipen. Mangas tumenge, hoj andre peste te arakhen but zor pro mariben le nalače dživipnaha, but zor hoj te roden feder dživipen prekal peste te peskere fameliji, the kaj te arakhen oda lačo drom ko feder dživipen sa.“ V preklade: Do nového roka 2013 vám želáme, aby ste ho prežili v šťastí, spokojnosti, aby ste v sebe nachádzali vždy dosť síl bojovať s nepriazňou osudu, vždy dosť síl hľadať lepší život pre seba a svojich blízkych a vždy dosť schopností nájsť tú správnu cestu k lepšej budúcnosti.

Horlivý aktivista svojrázne „pomáhal“ rómskej národnostnej menšine
Čudné expertízy na vzdelávanie Rómov

Ivan BROŽÍK – Karikatúra: Peter GOSSÁNYI

Predstavitel slovenskej pobočky Európskej siete proti rasizmu (ENAR) svoj osobný boj proti rasovej neznášanlivosti povýšil na osobný pôžitok. Akosi si pritom neuvedomil, že sexuálne zneužívanie maloletých rómskych chlapcov nepatrí medzi aktivity zameriavajúce sa na efektívnu spoločenskú integráciu rómskeho etnika.

Časť Rómov na Slovensku ostentatívne zneužíva súčasný marazmus, v ktorom akékoľvek požiadavky na dodržiavanie zákonov a bežných civilizovaných noriem občianskeho spoluzitia voči nim samotným sú flagrantným prejavom ich diskriminácie. Vstúpili to do ich bystrých myslí občiansko-právne organizácie, rôzni viac či menej aktívni aktivisti aj časť slovenskej mediálnej obce. Nositeľom tejto zvrátenej idey je už roky Amnesty International a jej slovenskí udavači. Napokon, pesnička o sterilizovanej Rómke, ktorú táto organizácia púšťa nonstop už roky do nepretržite jedovatého ovzdušia snáh o nastolenie akej-takej etnicky „rovnej“ zákonnosti na Slovensku, je toho, žiaľ, trvalým dôkazom. Popri nej sa novým hitom v ich verkleku stala diskriminácia rómskych detí na škole v Šarišských Michaľanoch.

■ PALKO SA NEZBLÁZNIL

Vladimír Palko v roku 2009 uskutočnil jeden celkom sympatický, no na Slovensku politicky samovražedný pokus. Hneď následne slovenská pobočka ENAR vyhlásila, že je znepokojená vyhlásením exministra vnútra Vladimíra Palka, ktorý presadzoval uverejňovanie štatistiky kriminality páchanej na Slovensku rómskym etnikom.

„Nie je to šťastné vyhlásenie,“ uvádzalo sa v stanovisku, ktoré TASR vtedy poskytol prezident ENAR Slovensko Miroslav Lacko. Miroslav Lacko je tiež podpredsedom Rómskej iniciatívy Slovenska

(ROI). A čo je priam zvrátené, je aj funkcionárom Rómskej asociácie detí a mládeže (RAMAD). „Zneužívanie detí bol jeho obvyklý spôsob života. Touto činnosťou trávil veľa času, konkrétne viac ako sedem

AKTUÁLNE

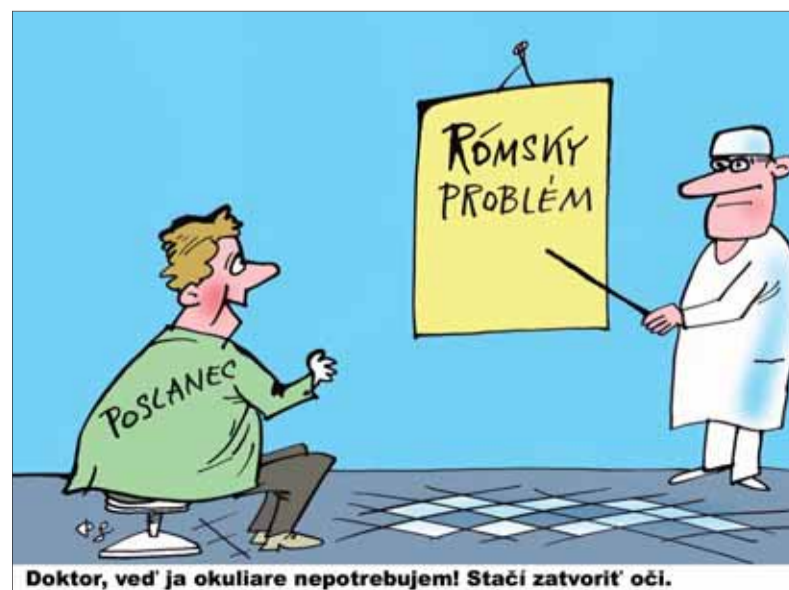
rokov,“ povedal jeden z prešovských policajtov, ktorí sa zaoberajú dokumentovaním otrasnej trestnej činnosti významného predstaviteľa slovenských Rómov. Ak by Palkov zámer prešiel, mohla to byť len polovica nielen rokov páchania takejto trestnej činnosti, ale aj sexuálne zneužitých detí. Alexander Patkoló, bývalý predseda ROI, je zhrozený: „Ak sa toto naozaj dialo, je to neuveriteľné.“

Dialo sa. Aj keď prípad sa ešte len vyšetruje, polícia už disponuje priznaním sa delikventa.

■ DEAKTIVOVANÍ ZÁSTANCOVIA

Amnesty International tentoraz mlčí. Aj keď táto organizácia ešte donedávna preberala každý Lackov výrok ako priam svätý grál, najmä ak bol vyslovený v duchu, ako majorita na Slovensku ubližuje rómskej minorite, teraz sa neozvala. Jej aktivisti sa dočasne deaktivovali. A nekonajú ani v záujme tých, ktorí sú nielen diskriminovaní, ale aj doživotne poznačení – vďaka svojráznej činnosti tohto okiadzaného rómskeho funkcionára. Iba nedávno pred Vianocami AI na stránkach spriatelenej tlače opätovne pripomenula

už spomínaný prípad sterilizovanej Rómky. A zrejme naďalej „skúma prístup rómskych detí k vzdelávaniu“ – tak ako ju nedávno nahuckal práve v prípade školy v Šarišských Michaľanoch „expert na vzdelávanie rómskych detí“ Miroslav Lacko. Ten totiž na medzinárodných konferenciách vyhlasuje, že na Slovensku „mnohé deti musia chodiť do špeciálnej školy len pre jednu svoju nevýhodu – rozdielnu farbu pleti“. Tak si aj my pripomeňme obvinenia z trestného spisu Miroslava Lacka: „Výroba detskej pornografie, rozširovanie detskej pornografie, prechovávanie detskej pornografie, sexuálne zneužívanie, kupliarstvo a ohrozenie

Doktor, ved' ja okuliare nepotrebujem! Stačí zatvoriť oči.

V chotároch je ukrytý obrovský ekonomický potenciál práve na obdobie krízy

Už roky len rozprávame a nekonáme

Ivan BROŽÍK – Karikatúra: Lubomír KOTRHA

Všetci vieme, že slovenskí pôdohospodári melú z posledného, že slovenská pôda sa stráca v rukách zahraničných majiteľov a že slovenských potravín je na pultoch obchodov čoraz menej. Čo sa však musí stať, aby sme sa konečne dokázali celoslovensky dohodnúť, aké pôdohospodárstvo chceme, ako to ideme urobiť a ako zaviazat politiku, aby to dlhodobo rešpektovala?

Už počas prvej vlády Roberta Fica vznikol dostatočný rámec na to, aby sa mohol pripraviť a začať takzvaný predaj z dvora. „Kľúčovou finančnou podmienkou na jeho fungovanie bola zníženie DPH na predaj z dvora z 20 na 5 percent. Tento daňový stimul však vláda lvyty Radičovej zrušila, čo spôsobilo reakciu, že okamžite prestal byť o takýto predaj záujem,“ vysvetlil v rozhovore pre SNN jeden z bývalých ministrov pôdohospodárstva a agrárny expert Peter Baco. Následne mali farmári náklady na drobný predaj vyššie ako pri hromadnom predaji pre veľkoodberateľov. Peter Baco jedným dychom pripomína, že „naša slovenská DPH na potraviny je v EÚ najvyššia a aj po aktuálnom zvýšení u susedov sa pohybuje v okolitých štátoch od 5 do 15 percent“.

■ NIE JE TO LEN O PAPIRIE

Predaj z dvora je veľmi dobrá myšlienka. „Priama komunikácia medzi výrobcom a spotrebiteľom, zintenzívnenie prirodzených väzieb medzi dedinou a mestom, čerstvosť a originalita tovarov, oživenie vidieckeho života, podpora agroturistiky, multiplikačné efekty pre celkový vidiecky hodnotový systém – to sú faktory, ktoré slovenskému vidieku pomôžu. Samozrejme, je naivné sa domnievať, že fungujúci predaj z dvora významne ovplyvní eko-

nomiku našich poľnohospodárov. Jeho perspektívny rozsah je v percentách celkového agrárneho obratu. Predsa však spozornejšie aj veľkoodberatelia poľnohospodárskych produktov, je to hoci len malá, ale je to konkurencia, a veľkoodberatelia sa budú musieť k prvovýrobcovi korektnejšie správať,“ konštatuje Peter Baco. Slovenský europoslanec tvrdí, že všetko je pripravené a funkčné, že „je to len otázka na vládu, či neumožní na začiatok možno len niekoľko stotisíc eur na stimulovanie tohto predaja výhodnou DPH, aby sa systém znova naštartoval“. Obáva sa, aby sme nedopadli tak ako pri pot-

ravinovej pomoci najviac odkázaným zo zdrojov EÚ.

■ FRÁZY NESTAČIA

Kupujte slovenské výrobky! – to je už naozaj obohrané heslo a nanajvýš prázdne. Dobrých slovenských potravín vyrábame sotva polovicu z množstva, ktoré vieme spotrebovať. A trend sa zhoršuje, nie naopak.

„Slovenský trh je trhom chudobných zákazníkov, kde rozhoduje o obchodnom úspechu tovaru výška ceny. Tlak na výšku cien potravín je aj z už spomínanej bezprecedentne vysokej DPH na potraviny. Keď pred niekoľký-

mi rokmi pre hrozbu vtáčej chrípky klesala v celom svete spotreba hydiny a následne aj jej cena, boli sme jediný štát EÚ, v ktorom zákazníci reagovali na zníženú cenu zvýšenými nákupmi hydiny. Samostatnou kapitolou v tomto smere je monopol veľkých obchodných systémov. Tu je analogická situácia ako pri predaji z dvora. Naša vláda prijala pred piatimi rokmi zákonné opatrenie na reguláciu týchto vzťahov, čo obmedzilo takéto nefér praktiky. Radičovej vláda to však zrušila,“ pripomína bývalý minister pôdohospodárstva Peter Baco.

Slovenský agroktor vie inkovať vytvorenie tisícov nových pracovných miest. Samozrejme nielen v poľnohospodárstve a lesníctve, ale aj v dodávateľských, spracovateľských, obšlužných a súvisiacich odvetviach a odboroch národného hospodárstva. V EÚ platí algoritmus, že jedno nové pracovné miesto v agrárnej prvovýrobe znamená až štyri pracovné miesta v súvisiacich činnostiach. Napríklad náš sused Rakúsko preukazuje takmer 17-percentnú zamestnanosť v takomto komplexe. U nás sa to zužuje na necelé 4 percentá zamestnaných v prvovýrobe. Peter Baco práve prostredníctvom našich SNN apeluje: „V krátkom čase sa asi toho veľa neurobí ani na poli agrárnej zamestnanosti. Lenže treba začať ešte v kratšom čase koncepcie konať. Teda celoslovensky sa dohodnúť, aké pôdohospodárstvo chceme, ako to ideme urobiť, a zaviazat politiku, aby to dlhodobo rešpektovala. Parciálne, náhodilé pohľady a riešenia na agrárnu zamestnanosť môžu mať účinok, je však z toho často len škoda, ak to ďalšia vládna garnitúra zruší a postaví do polohy poškodzujúcej svoje záujmy. Potenciál agrárnej zamestnanosti je reálne dostupný, lebo produkčný potenciál slovenskej krajiny umožňuje produkovať potraviny pre podstatne viac obyvateľov, ako má SR.“

REFLEXIA

Ministerstvo pôdohospodárstva navrhlo znížiť daň z pridanej hodnoty (DPH) pri predaji niektorých potravinárskych produktov formou takzvaného predaja z dvora až na nulovú úroveň.

V hodine dvanástej

„Dosah zo zníženia sadzby DPH na produkty predaja z dvora z 20 na 0 percent by sa mohol prejavovať ročne znížením príjmov štátneho rozpočtu o 3,12 milióna eur. V rokoch 2014 a 2015 predpokladáme nárast o 10 percent aj pre začatie a zvýšenie predaja produktov predaja z dvora,“ konštatuje sa v dôvodovej správe k návrhu novely zákona o DPH, ktorý by mala prerokovať a schváliť vláda SR. Novelu zákona by mal následne v skrátenom legislatívnom konaní odobriť parlament. Prínos zníženia DPH v rokoch 2014 a 2015 by podľa odhadu agrozozortu bol v sume 3,43 milióna eur ročne. V slovenskom agro-sektore by sa dalo podľa slov ministra pôdohospodárstva a rozvoja vidieka Lubomíra Jahnátka vytvoriť približne 32 500 nových pracovných miest, z toho 16 000 miest pri predaji z dvora. Ďalších približne 16 500 miest by sa mohlo vytvoriť pri zvýšenej výrobe potravinárskeho priemyslu, ktorá má zabezpečiť vyšší podiel slovenských potravín na pultoch obchodov.

„V platobnej agentúre evidujeme viac ako 16 000 poľnohospodárskych podnikov. Teoreticky 16 000 subjektov sa teda môže zapojiť do programu predaja z dvora. Keby sa nám podarilo v rámci tohto programu vytvoriť v každej firme len jedno pracovné miesto, ktoré by súviselo napríklad s balením a predajom potravín, tak by to predstavovalo 16 000 pracovných miest,“ vyhlásil minister pôdohospodárstva Lubomír Jahnátek. Ďalších 16 500 nových pracovných miest by sa podľa neho mohlo vytvoriť v spracovateľskom potravinárskom priemysle pri plánovanom zvyšovaní podielu slovenských potravín na pultoch obchodov v SR. Teraz teda ide o to, či si tieto návrhy osvoji parlamentná väčšina poslancov jednofarebnej vlády Roberta Fica. Taká jedinečná príležitosť sa totiž až tak často nevyskytuje. Odborníci, ktorých v súvislosti s touto témou SNN oslovili, potvrdzujú, že ide o dôležité strategické rozhodnutie takmer v hodine dvanástej.

Ján ČERNÝ

Filozofia Európy o spôsobe podpory nových členských krajín je scestná

Neplačme nad rozliatym mliekom

Zhovárал sa Ivan BROŽÍK – Foto: PD Pruské

Poľnohospodárske družstvo Vršatec v Pruskom vedie predseda Ing. Ján Kopšo. Družstvu sa darí raz menej, inokedy viac, ako to býva zvykom. Ale bolesti a problémy má porovnateľné s ostatnými na Slovensku. Slovenské národné noviny sa vyzvedali aké.

• Ako vnímate skutočnosť, že slovenský farmár, slovenský poľnohospodár je v porovnaní so svojimi kolegami zo „starých“ členských štátov Únie akýmsi občanom druhej až tretej kategórie?

To je naozaj obrovská diskriminácia Slovenska a jeho poľnohospodárov. Do istej miery možno hovoriť o podraze. Mám taký pocit, že prístupové rokovania sa viedli v tlaku a úsilí za každú cenu dostať Slovensko do Európskej únie. To sa síce docielilo, ale na našich chrbtoch. Vtedajší negociátori nás poľnohospodárov zapredali.

• V rámci spoločnej poľnohospodárskej politiky sme napríklad na Slovensku doslova museli zdecimovať stavy chovov dobytka.

Viete, náš vstup do Únie, vrátane všetkých nových krajín, to bol obchod so zámerom uvoľniť trh. A najmä vytvoriť priestor pre nadprodukciiu potravín. My sme doslova bez boja odovzdali obrovský trhový priestor a potenciál – vedť tá nadprodukciiu v západnej Európe už vtedy bola evidentná. Osobne si myslím, že rozširovaním Únie skôr EÚ-15 riešila svoje problémy s odbytom ako to, čo sa oficiálne deklarovalo.

• Dá sa povedať, že nové členské krajiny Únie sú voči starým v postavení akýchsi agrárnych kolónií?

Nuž, dalo by sa povedať, že tu bola kolonizácia bez použitia zbraní.

• Hypoteticky – ak by družstvo Vršatec vyzeralo dnes, ak by ste mali rovnaké ekonomické podmienky ako vaši kolegovia z pôvodnej pätnástky?

V prvom rade by sme mohli našich

zamestnancov platiť aspoň na štandardnej slovenskej mzdovej úrovni. (Pred vstupom SK do EÚ malo družstvo v sezóne okolo 600 zamestnancov, v súčasnosti okolo 65 – pozn. red.)

• Netrápili by vás iba existenčné problémy, zaoberali by ste sa aj rozvojovými programami, zveľaďovaním chotára...

ROZHOVOR

Údržba a tvorba krajiny, to je vyššia pridaná hodnota odovzdaná spoločnosti. Vyššia dokonca ako samotná produkcia potravín – mimochodom, tam už sme klesli na nejakých štyridsať percent sebestačnosti.

• Ako dostať viac slovenských výrobkov na domáci trh?

Plakať nad rozliatym mliekom? Problém vznikol už v časech privatizácie potravinárskeho priemyslu. Poľnohospodárom nebol umožnený vstup do tohto procesu. V zásade by to bolo možné pri zmene filozofie správania sa obchodných reťazcov. Viete, beží u nás v televíziách reklama jedného z reťazcov,

najmasívnejšia, za predaj slovenských výrobkov, a pritom ich má na vlastných pultoch najmenej – iba dvadsať percent!

• Prečo náš trh zaplavujú poľské alebo české výrobky?

Problém určite nie je v kvalite. Mám taký pocit, že napríklad v Českej republike sú mliekarne skromnejšie. Teda že spracovatelia si nárokuje menšiu maržu, a tá je potom spravodlivejšie rozdelená medzi prvovýrobcov, spracovateľov a predajcov. A výsledkom je zaujímavejšia cena pre spotrebiteľa.

• Skúsme ilustrovať, aké sú vaše náklady na výrobu litra mlieka a koľko získate za jeho predaj?

Liter mlieka vyrobíme asi za 35 – 40 centov. Speňažujeme ho za tridsať centov za liter. Pri našej dennej dodávke 6 tisíc litrov mlieka v prepočte na hnoj vyhadzujeme denne „desaťtisíc korún“.

• Ako dlho sa dá takto hospodáriť?

Dovtedy, kým filozofia podpôr z Únie bude spočívať v sanácii strát a nie v rozvojových programoch a investíciách.

• Predaj z dvora – to predsa nejde o predaj desiatich kilogramov broskýň na stolíku pred bránkou.

Na Slovensku fungujú dve formy predaja z dvora. Prvá, to je vlastne čierna ekonomika. Alebo jej súčasť. Nikto nič nekontroluje, nikto nič neviduje, nikto nič nikomu neodvádza. Žiadna zdravotná kontrola, nič. Druhá forma, tá môže fungovať oficiálne a legálne, ako aj s garanciami, v podnikoch prvovýroby.

• To si však vyžaduje aj investície.

Iste, určité áno. Schváliť prevádzku na predaj napríklad v našej administratívnej budove, to je množstvo povolení, žiadostí, úradovania, poplatkov. Vnímam, že súčasný minister Jahnátek má záujem, aby sa toto zjednodušilo.

• A čo dopyt?

Registrujeme aj my prvovýrobcovia že ľudia majú veľký záujem kupovať kvalitnú produkciu priamo od zdroja. Alebo – z dvora. Nie zriedka za takýmto predajcom cestujú aj na väčšie vzdialenosti. My sme napríklad medzi prvými začali s predajom surového kravského mlieka.

• Je reálne predstavovať si, že agroktor môže výrazne pomôcť znížením nezamestnanosti?

O tom som presvedčený. Poviem príklad – teraz pre našich zamestnancov stravu dovážame. Kedysi sme mali kuchyňu, v nej pracovali kuchárky, pomocný personál. Kedysi, to bolo vtedy, keď nás bolo viac. Na družstvách je miesto pre iks takýchto služieb. My držíme aj pridruženú výrobu nepoľnohospodárskeho charakteru. Aj keď tu nevytvárame veľký zisk, slúži to na udržanie zamestnanosti v regióne pôsobnosti družstva a títo pracovníci nie sú odkázaní na štát.

• Tak ako na to?

Aby vôbec mohli začať vznikáť pracovné miesta, musí dôjsť k oživeniu živočíšnej výroby. A špeciálnej rastlinnej výroby. To sú činnosti, kde sa pracuje nonstop 365 dní v roku v dne v noci. Ale je aj iná cesta – čo tak niečo na spôsob aktivačných prác cez pôdohospodárske družstvá s cieľom venovať sa údržbe a rozvoju krajiny? Odsúšané to je cez samosprávy. Fungovalo by to určite aj u nás.

• Pre agroktor sú zaujímaví ľudia aj bez vzdelania, ale aj s vysokoškolským vzdelaním...

To hovorím stále, miera uplatnenia sa je u nás obrovská. Takže začnime najskôr so znížením DPH na predaj z dvora. Pokračujme v snahe o zrovnoprávnenie podmienok v dotačnej politike.

Hovoríme s Ivanom MRVOM – spoluautorom ojedinelej knihy *Dejiny Uhorska a Slováci*

Vnímajme aj pozitíva Uhorska a nielen negatíva

Takto poňatá téma – Dejiny Uhorska a Slováci – skutočne vychádza po prvý raz. Pred sto rokmi František Sasínek v Turčianskom nakladateľskom spolku vydal *Stručné dejiny Uhorska* v troch dieloch, ale tiež sú len do roku 1711. Toto boli posledné dejiny Uhorska napísané po slovensky a pre slovenskú čitateľskú verejnosť a boli napísané zo slovenského hľadiska. Odvtedy sa na takúto úlohu žiaľbohu nikto nepodujal. Za prvej Československej republiky vychádzali len dejiny Čiech, prípadne Československa, čo bolo v podstate to isté, ibaže s nepatrným slovenským prívieskom, veď načo by aj, keď národnú existenciu štátna ideológia negovala. Je paradoxné, že prvé dejiny Slovenska vydal bratislavský novinár Alexander Szana v roku 1937 v nemeckom jazyku – *Geschichte der Slowakei*, no na to sa už zabudlo. Až v roku 1939 Hrušovský vydal prvé *Slovenské dejiny* a potom vyšli niekoľkokrát aj v obrazovom vydaní. Boli určené širšej verejnosti. Na sklonku existencie Slovenskej republiky začal František Bokes písať *Dejiny Slovenska a Slovákov* v rámci veľkého projektu Slovenskej encyklopédie. Vyšli až po vojne a pochopiteľne značne upravené. A potom nastala dlhá odmlka, až prišli roky šesťdesiate a národné uvoľnenie. V tom čase uzrela svetlo sveta dvojdielna syntéza *Dejiny Slovenska*, ale zachytila vývoj len po rok 1900. Keď už aspoň na papieri vznikla Slovenská socialistická republika, tak tých syntéz sa vydalo viac a marxistickú historiografiu korunovali šesťdielne *Dejiny Slovenska* z dielne Historického ústavu SA, ktoré postupne vychádzali od roku 1985. Posledný tretí diel až v roku 1991 už bez povinného citovania klasikov marxizmu-leninizmu. Takže môžem povedať, že naše dielo *Dejiny Uhorska a Slováci* je vlastne prvá lastovička v XXI. storočí.

Zhovárал sa Dušan D. KERNÝ - Foto: archív Ivana Mrvu

Uhorsko, trebárs Hungária. Krajinu, kde boli v menšine, tvrdošijne nazývali Magyarország a všetko uhorské bolo magyar, to Nemaďarov prirodzene dráždilo.

• **Motivovalo vás poznanie, že takéto dielo chýba alebo ste narážali na nepochopenie, nepoznanie uhorských dejín....**

Nepochybne každý historik cítil, že takéto dielo chýba alebo ste narážali na nepochopenie, nepoznanie uhorských dejín.... Nepochybne každý historik cítil, že takéto dielo chýba alebo ste narážali na nepochopenie, nepoznanie uhorských dejín.... Nepochybne každý historik cítil, že takéto dielo chýba alebo ste narážali na nepochopenie, nepoznanie uhorských dejín.... Nepochybne každý historik cítil, že takéto dielo chýba alebo ste narážali na nepochopenie, nepoznanie uhorských dejín.... Nepochybne každý historik cítil, že takéto dielo chýba alebo ste narážali na nepochopenie, nepoznanie uhorských dejín....

• **Prečo to tak dlho trvalo – nedalo sa, nebola vnútorná intelektuálna sila?**

Po roku 1918 sa slovenské dejiny v podstate dehungarizovali. Slovenskí historici sa orientovali na opis dejov na slovenskom území, na vývoj slovenského etnika, na obdobie národného obrodzenia, ale aj na sociálne a kultúrne dejiny, čo bolo vzhľadom na veľký deficit potrebné. Každý musel isté uhorské súvislosti zachytiť, bez toho by dejiny boli nezrozumiteľné, ale dôraz bol položený najmä na slovenské záležitosti a nie na uhorské.

• **Dejiny sa v Maďarsku chápali ako výlučne maďarské a my zasa ako slovenské?**

Bolo sa treba v danom období nevyhnutne identifikovať, ale nie tak, aby sa išlo nad rámec toho, čo bolo nevyhnutné. Boli tu aj isté politické súvislosti aj po roku 1918 i po roku 1945. Vieme, aké vzťahy boli za druhej svetovej vojny medzi Slovenskom a Maďarskom, aj keď sa takrečeno nachádzali v jednom košiari. Maďarsko bolo do poslednej chvíle spojencom hitlerovského Nemecka, maďarské a nemecké vojská spoločne bojovali často do posledného náboja. Napokon Maďarsko bolo prijaté do Organizácie Spojených národov až v decembri 1955, kým Československo aj s prispáním slovenských diplomatov bolo v roku 1945 zakladajúcim členom OSN..., takže atmosféra nášho iného vnímania maďarských dejín je úplne prirodzená...

• **Tu je práve ten nejasný pojem – nemôžeme používať Maďarsko a myslieť Uhorsko...**

Uhorsko – to je vlastne pôvodne konfederácia alebo federácia stredo-európskych národov, ktoré sa aj pod tlakom nemeckej ríše začiatkom jedenásteho storočia postupne integrovali. Hranice Svätej ríše rímskej nemeckého národa

do začiatku 19. storočia prebiehali po rieke Litave, Morave, hrebeňoch Bielych Karpát a Javorníkov, takže tu sa zastavila nemecká expanzia vo vrcholnom stredoveku. Vznikol spoločný štát, ktorý bol nadnárodný, veď to vyplýva aj z poučení sv. Štefana kráľovičovi Imrichovi, ako má pristupovať k iným národom. Kultúrna a aj náboženská tolerancia bola vtedy vlastná tomuto zoskupeniu. Preto musíme vnímať pozitíva tohto štátu a nie ho otrocky negovať. Chybou je, že názvy Maďarsko a Uhorsko splyvajú; celá Európa je vlastne zmätená, lebo panuje domnienka, že Uhorsko je vlastne Maďarsko, ktorému sa navyše v roku 1920 spôsobila nejaká krivda.

• **Len slovenčina má tento problém?**

Ugarska majú Chorváti, Ungaria majú Rumuni, Česi hovoria Uhry; tu dokonca na južnej Morave, teda na moravskom Slovensku, nájdete Uherské Hradište alebo Uherský Brod. Nemci, vlastne Rakúšania, boli za dob monarchie dobre znali pomerov a rozlišovali medzi Magyarren, čo boli etnickí Maďari, a Ungaren – obyvatelia Uhorska. Je zaujímavé, že Maďari proti tomu protestovali už v roku 1860 a žiadali hovoriť len Ungaren, teda aby sa jedným termínom bez rozdielu všetci označovali, a už vtedy snivali o jednorečovom Magyarországu.

• **Tento zápas o význam slov má odvtedy dodnes, do roku 2012, zásadný význam, a to nielen politický....**

Je to tak a musím konštatovať, že tí maďarskí literáti, ktorí koncom 18. storočia tvorili nový maďarský jazyk – ich hnutie sa nazývalo Magyar nyelv megújulás kor, teda doba obnovy maďarského jazyka v rámci tzv. Kazinciho školy a jej pokračovateľov, utvorili množstvo nových slov, ktoré maďarský jazyk predtým nemal. Bolo to vyše 10 tisíc nových, často priam vymyslených tvarov a odvodenín, ale nezaviedli osobitný výraz pre

jazykových pomerov uhorskej šľachty uvádza, že 25 tisíc jej príslušníkov vie iba po slovensky. To bola čisto slovenská šľachta. Samozrejme, že magnátov, teda vrstvu najvyššej a najmocnejšej šľachty, sme už v 19. storočí nemali, mnohí síce vedeli po slovensky, ale od Slovákov bočili, no bočili aj od Maďarov. Aristokrati sú zvyčajne nadnárodní, a to platí podnes. Radikálne maďarské národné hnutie ich odpudzovalo aj desilo. Hlavnými jeho aktérmi boli najmä stredné a nižšie šľachtické vrstvy.

• **Vráťme sa k vašej syntéze. Napísali ste dejiny odlišne ako maďarské či prípadne rakúski kolegovia....**

Myslím si, že sa veľmi nelíšime, lebo pohľad na staršie dejiny je podobný u maďarskej, rakúskej, resp. nemeckej historiografie. My však zohľadňujeme to, čo oni nie. Venujeme sa slovenskému pohľadu, slovenskému prínosu pre Uhorsko. Zdôrazňujeme, že Slováci sú budovatelia Uhorska a aj jeho obrancovia v období osmanských nájazdov. Je to mrzuté, že sme schovaní pod značku Hungaria a Hungaria, ktorá sa nesprávne prekladá ako Maďari i Maďarsko. Jeden príklad: V roku 1652 pri Veľkých Vozokanoch neďaleko Zlatých Moraviec sa odohrala víťazná bitka kresťanského vojska s Turkami. Od 18. storočia tam stojí pekný veľký lev ako pamätník. Uhorské vojsko, ktoré tu bojovalo, bolo pozbierané v Zvolenskej, Turčianskej i Tekovskej stolici. Pre svet alebo pre turistov, ktorí tam prídu, je to maďarské vojsko, pritom to bolo slovenské vojsko, etnických Maďarov tam bolo veru poskromne, výmúc niekoľkých šľachtických veliteľov – teda asi také percentuálne zastúpenie, aké majú Maďari v súčasnej slovenskej armáde. Podotýkam, že miesto – trochu odľahlé – navštevujú najmä maďarskí turisti, rovnako ako aj iné pamätné miesta, a ozdobujú ho svojou trikolórou. Toto my trestuhodne zanedbávame. Maďari mali aj majú iný prístup, všetko, čo bolo z Uhorska, bolo hneď maďarské – aj slovenské výšivky na výstave v Paríži. Ale vráťme sa k odlišnostiam, a tu musím pripomenúť maďarskú interpretáciu o Slovákoch v Karpatskej kotline pred ich príchodom koncom 9. storočia. V tejto veci sa značne rozchádzame. Pripomenúť vývoj maďarských názorov za posledné

• **Ktoré maďarské povahové črty máte na mysli?**

Maďari na rozdiel od nás kládli veľký dôraz na svoj maďarský jazyk. Kým nás Slovákov už Vavrinec Benedikty začiatkom 17. storočia pokarhal za ľahostajnosť k vlastnému jazyku, a to isté nám vyčítal Ján Čaplovič v roku 1830. Ten doslovne napísal, že nijaký iný národ v Uhorsku k svojej materinskej reči nie je taký ľahostajný ako Slováci, Maďari dbali o svoju reč a nebola im ľahostajná. V polovici 19. storočia v Bratislave, kde prevažne žili Nemci a Slováci – a Maďarov tu bolo naozaj len poskromne – nijaký Maďar nevkrčil do hostinca, ktorý nemal aj maďarský vývesný štít a namrzene z neho odišiel, ak jedálny lístok nebol aj v maďarskom jazyku. Písalo sa o tom v časopise *Slovan*. Ľahostajnosť k jazyku nám zostala, stačí sa poobzerať okolo seba...

• **V knihe polemizujete s predstavou, ktorá sa dosť udomácnila aj kvôli esejam V. Mináča, že my sme nemali zámky, mali sme drevenice, sme národom práce....**

S Mináčom som nepolemizoval a ani mi to na um nezišlo! Ten názor vznikol v podmienkach socialistického štátu z ideologických dôvodov – všade sa hľadali ľudové protifeudálne hnutia, zbojníci boli sťaby predchodcami partizánov a šľachta sa ignorovala. Tvorila sa legenda o plebejskom národe. Ale to nie je pravda. Na Slovensku boli celé dediny – a mohol by som ich vymenovať hneď tucet – ktoré boli úplne šľachtické, teda zemianske. Stačí spomenúť aspoň Košúty, malú dedinku pri Martine, dnes už pravda zaniknutú, skadiaľ pochádzala aj hlavná modla maďarstva v 19. storočí, ba ešte i dnes, Ľudovít Košút. V dome jeho starých i v celej obci znela len slovenčina, keď tam ako chlapec v lete prichádzal na vakácie... Ešte Mikuláš Veselý, sám popredný maďarský šľachtic a publicista, v roku 1842 v analýze

tri storočia však nie je na zahodenie. Ľudové vrstvy s tým nemali problém, dokonca si stvorili príslovia, že len čo Slovák začul Atilovo meno, stratil všetku paru... Teda pokojne nás tu nechali žiť už v 5. storočí, o čom ani súčasní slovenskí historici nechcú ani počuť, vraj Slováci v 5. storočí... V známom útoku profesora práva na Trnavskej univerzite a snemového vyslanca Michala Bencsika na trencianskych mešťanov a šľachtu, keď tvrdil, že sú to potomkovia porazeného Svätopluka a jeho bojovníkov a nezaslúžia si patriť k privilegovanej vrstve...

• **... preto sa pozbierali v Trenčíne tri stavy – šľachta, mešťania a duchovenstvo a zaplatili veľkú sumu na vytlačenie vlastnej prvej obrany práv a jazyka Slovákov – polemika sa odohrávala po latincky, to bol všeobecný jazyk vtedajšieho Uhorska....**

Bencsik a aj jeho nasledovníci, aj keď nevelmi priateľsky naladení voči Slovákom, uznávali našu autochtónnosť. V druhej polovici 19. storočia už vyšli maďarskí učitelia s novou tézou, že oni sú prvoprišelci, žili tu síce nejakí Slovania, ale tí boli porazení, vyhnaní a vyhubení. Súčasní Slováci sú len akýsi amalgám a do pustých karpatských hôr sa sťahovali po tatárskom vpáde, teda od polovice 13. storočia. Slováci vraj vznikli miešatinou prisťahovaných Poliakov, Čechov, Moravcov, Rusínov a vygenerovali sa na národík v 15. storočí. Takže, paradoxne, kým Bencsik uznával kontinuitu Slovákov a ich pradávne korene, maďarskí historici podopretí etnológmi a filológmi si stvorili politicky motivovaný mýtus a držia sa ho aj dnes. A žiaľ, túto ideológiu si osvojili a hlásali aj českí historici, ktorí za prvej republiky učili slovenských študentov na takzvanej univerzite Jana Amosa Komenského. Za medzivojnovy Česko sa neustále omieľalo „historické země a Slovensko“ a teória amalgámu sa na to výborne hodila. To, čo popisali niektorí historici a ich kolegovia literárni historici, sa ťažko číta. Odchovali však mnohých, natlačili do hlavy všeličo, zaslali semienka a z toho podrastu žneťe ešte aj dnes.

• **Kniha vznikla preto, lebo nastal príhodný čas...**

Isteže si časť slovenskej inteligencie uvedomovala, že alfou a omegou slovenských politických dejín je Uhorsko, tému nastolil práve na stránkach Slovenských pohľadov koncom osemdesiatych rokov prof. L. Kováč, paradoxne biológ. Pochopil základnú tézu. Uvažovanie nehistorikov o dejinách, ich postrehy sú často podnetné, treba sa nimi zaoberať. Kováčove tézy rezonovali, síce nie príveľmi, ale predsa, hneď po tom, ako boli v Slovenských pohľadoch uverejnené.

• **Vráťme sa k základnej línii knihy...**

Dejiny Uhorska sú nesmierne dlhé a pestré a nám išlo o to, aby sa čitateľ v nich zorientoval a získal základné, no podľa možnosti mnohostranné informácie v istých súvislostiach. Privítali by sme väčší priestor na text. Veľa vecí sme museli vypustiť a niečo len naznačiť...

Jedna z kníh vydavateľstva Perfekt k 20. výročiu vzniku štátu.

Nateraz je dôležitá súhrnná správa o skutočnom stave verejnej zbierky Nadácia Matice slovenskej: Národný poklad existuje

Igor KOVAČOVIČ

Dňa 15. októbra 2012 sa uskutočnila inventúra majetku Nadácie Matice slovenskej (MS) v priestoroch Matice slovenskej. Toľko spochybňovaný Národný poklad, teda jeho nepeňažná časť, ktorá je uložená v trezore, bol za prítomnosti notára, piatich zástupcov Nadácie MS a člena dozorného výboru MS odpečatený, obsah trezoru skontrolovaný a opätovne zapečatený. Komisia konštatovala, že obsah kovovej časti Národného pokladu je nedotknutý a zodpovedá stavu, ktorý prevzala Nadácia MS z úschovy od VÚB v roku 2006. Toľko oficiálne vyjadrenie správcu Nadácie MS.

Napriek tejto skutočnosti predseda MS pre médiá povedal: „Vyhlásenie Nadácie MS o existencii Národného pokladu (NP) SR nie je vyhlásením o stave podkladu, ktorým by vysvetlili občanom Slovenskej republiky, aký je jeho skutočný stav. Nadácia MS formálne vyhlásila, že Národný poklad existuje. To považuje Matica za vyhlásenie, ktoré má uviesť občanov z omylu o údajnej relevantnosti a objektivity existencie pokladu. Je to pokus o zmarenie podpory petície na uplatnenie dôvodného návrhu občanov na podanie súhrnnej správy o skutočnom stave verejnej zbierky na NP SR.“

■ OTVORENIE TREZORU

Zaujímavosťou je skutočnosť, že Petícia za zistenie skutočného stavu Národného pokladu SR bola zverejnená na webovej stránke MS až po v otvorení trezoru v priestoroch MS, ktorého sa predstaviteľia MS (okrem jedného člena DV MS) napriek predchádzajúcemu súhlasu so sprístupnením priestorov z vlastnej vôle nezúčastnili a predseda MS poveril touto úlohou riaditeľa sekretariátu pred-

sedu a správcu MS a kontrolóra MS, ktorým však neodporučil byť prítomnými pri priamom otvorení trezoru a kontroly jeho obsahu. Nakoniec pri otvorení toľko spochybňovaného trezoru a vykonaní kontroly jeho obsahu boli prítomní traja členovia Správnej rady Nadácie MS, ktorí sú členmi výboru MS.

Notárska zápisnica o vykonaní základnej inventúry kovovej časti Národného pokladu SR spísaná štátnym notárom určite bude hodnoverným dokladom o súčasnom stave kovovej časti NP SR pre všetkých občanov SR. Skutočný stav kovovej časti Národného pokladu SR pri jeho uložení do trezoru v budove MS v Martine v roku 2006 – čo boli vecné dary zo zlata, striebra, predmety historickej a umeleckej hodnoty, ktoré posúdili odborné komisie VÚB v roku 1994, bol vo výške 3 744 306 Sk (124 288,19 eura). Ďalšia časť zbierky na Národného pokladu SR – umelecké diela Vincenta Hložníka a ďalších výtvarných umelcov, ktorá je podľa vyjadrenia M. Tkáča uložená na bezpečnom mieste, bola v počte

114 kusov v hodnote 4 021 200 Sk (133 479,39 eura). Problémom je peňažná časť zbierky na NP SR vo výške 23 830 000 Sk (763 460,14 eura), ktorá bola po schválení v orgánoch Nadácie MS vložená do PDSI a výnosy z nej boli od roku 1996 využívané na podporu projektov miestnej a regionálnej kultúry realizovaných miestnymi odborními a pracovníkmi MS. Celkovo bolo podporených 2 903 projektov z celkového počtu 4 648 podaných projektov a výsledok nakladania s finančnými prostriedkami Nadácia MS každoročne zverejňovala v Slovenských národných novinách. Vymáhanie finančnej časti zbierky pre problémy, ktoré vznikli v PDSI, sa v súčasnosti rieši súdnou cestou.

■ DO RÚK ŠTÁTU

Nadácia MS podľa vyjadrenia správcu Nadácie v tomto období pripravuje tlačovú besedu a následne aj verejnú mediálnu prezentáciu stavu kovovej a umeleckej časti zbierky na Národného pokladu SR, aby občania SR boli o súčasnom stave zbierky na NP SR a o jej doterajšom využívaní

pravdivo informovaní. Nadácia MS avizovala, že zvažuje možnosť odovzdať všetky časti zbierky, keďže ide o Národný poklad SR, do správy národným inštitúciám Slovenskej republiky, napr. NBS. Každopádne Nadácia MS nebude bez dohody s orgánmi MS podnikáť žiadne kroky, ktoré by akýmkoľvek spôsobom spochybnili transparentnosť pri nakladaní kovovou a umeleckou časťou zbierky. Nadácia MS zároveň znova zdôrazňuje, že vždy bola a je pripravená s predstaviteľmi MS rokovať o úprave štatútu Nadácie MS tak, aby demokraticky zvolené orgány MS mali nominačné právo pri kreovaní orgánov Nadácie MS.

Zároveň sa dôrazne ohradzuje proti absolútne nepodloženým tvrdeniam, ktoré matičnej i celej slovenskej verejnosti vsugerujú, že Nadácia MS chce odcudziť či zdefraudovať hmotnú časť Národného pokladu. O pokračovaní a výsledkoch celého problému po získaní relevantných informácií budeme informovať.

Titulky a medzitulky SNN
Autor je prvý podpredseda MS a člen Správnej rady Nadácie MS

POZNÁMKA

Príslovia a porekadlá sú celkom vhodné príklady toho, ako sa snažili naši dedovia a pradedovia stručne a pritom výstižne charakterizovať ľudské vlastnosti a deje hodné povšimnutia. Sú zároveň poučným odkazom starých múdrostí, ktoré platia stále, pretože ich aktuálnosť čas neobrusuje.

Zastavme smutnohru!

Kto iný ako Matica slovenská, ako matičiari by na túto pravdu mali poukazovať? Nuž a v ich mene aj naše Slovenské národné noviny. Aj preto dnes v súvislosti s témou, ktorá sa pertraktuje vyberáme a pripomínáme dobre overenú pravdu – „špinavé prádlo sa má prať doma“. Aj keď spisovná podoba by dnes mala obsahovať slovo bielizeň namiesto spomenuté „prádlo“. Starú múdrosť sme však zámerne nechali v jej prastarej podobe. Národný poklad nesporne traumatizuje matičiarov, Maticu, ale aj veľkú časť našej spoločnosti. Namiesto toho, aby sme sa všetci tešili zo spontánnych darov, ktoré ľudia venovali vznikajúcej Slovenskej republike, a najmä z ich úžitku pre ňu samotnú, namiesto toho, aby sme si vážili darcov, aby sme si na nich spomenuli, a tiež namiesto toho, aby sme im alebo im potomkom mohli dokladovať – váš dobrý úmysel poslušil na toto a tamto, vedíme dnes na verejnosti spory. Nikto nepopiera, že kdesi sa čosi stalo, že v súvislosti s Národným pokladom SR nie je u nás všetko s „kostolným riadom“. Nikto nespochybňuje zámer súčasného vedenia Matice slovenskej pomocou v demokratickej spoločnosti obvyklých nástrojov práva a spravodlivosti zachrániť zo zbierky čo sa dá, a to zachránené opäť nasmerovať k pôvodnému účelu. Nikto z nás nie je ani sudcom, ani prokurátorom, na druhej strane nikto z nás sa nestavia do roly obhajcu. Je smutné sledovať, ako túto tému zneužívajú neprajníci Matice slovenskej v im priateľských a slúžiacich médiách.

Je smutné konštatovať, že Národný poklad sa v predstavách viacerých stal zámenkou na diskusie o samotnej opodstatnenosti Matice slovenskej. Na stránkach našich novín sa redakčný kolektív vždy snažil vytiahnuť z tejto, dnes už žiaľ smutnej pesničky aspoň niekoľko záchytných bodov nádeje, že predsa len škody nie sú definitívne. Ale ani my nie sme čarodejníci a nevieme predbehnúť čas, v ktorom hlavnú úlohu hrajú orgány činné v trestnom konaní. Nechajme na ich posúdenie mieru zavinenia a viny a nechajme na nich jej zosobnenie. Čo tak radšej si pripomenúť Kuzmányho prevolanie „matičnej družine“, odkaz doslova predsmrtný, o to závažnejší: „krehký je meč, pravda nezlomná, večneživotná len ctnosť skromná, večná len krásy velebená...“ Znalejší histórie vedia, že jedny z posledných Kuzmányho slov boli „bud'te svorní“. Zastavme sváry nad Národným pokladom a svorne vyžadujme vyšetrovanie tejto smutnohry. V duchu príslovia – kto sa nedrží príslovia, skončí v pustatine.

Ivan BROŽÍK

Vlastníkom Národného pokladu môžu byť len občania Slovenskej republiky

V nebankovke skončila istina zbierky, nielen výnosy

Jozef ŠIMONOVIC

Vyhlásenie Nadácie Matice slovenskej (MS) o existencii Národného pokladu Slovenskej republiky nie je správou o skutočnom stave pokladu, a to v peňažnej, vo vecnej a v kovovej podobe, ktorou by vysvetlila občanom, aký je jeho skutočný stav. Uvádžame, že Matica slovenská sa nezúčastnila na otvorení trezoru, pretože to nezodpovedalo právu, keďže Nadácia Matice slovenskej sa pri údajnej inventúre svojho majetku vyhlásila za vlastníka Národného pokladu SR.

Matica slovenská je presvedčená, že vlastníkom Národného pokladu Slovenskej republiky nemôže byť nikto iný ako Slovenská republika a jej občania. Nadácia Matice slovenskej nezodpovedala občanom základné otázky: prečo v rozpore so zákonom znížila hodnotu Národného pokladu o takmer 800 000 eur, ktoré Nadácia MS pri spravovaní Národného pokladu vložila do nebankovej inštitúcie.

■ KDE JE PRAVDA

Nadácia Matice slovenskej nezodpovedala ani na ďalšiu otázku, či vyzbieraná vecná a kovová časť Národného pokladu je zachovaná od roku 1993. V opačnom prípade musí Nadácia MS zdôvodniť občanom Slovenskej republiky úbytok. Formálne vyhlásenie, že Národný poklad Slovenskej republiky existuje, považujeme za vyhlásenie, ktoré môže uviesť občanov Slovenskej republiky do omylu o údajnej celistvosti a objektívnej existencii Národného pokladu ako celku.

Písomnú požiadavku týkajúcu sa správy o skutočnom stave verejnej zbierky na Národný poklad Slovenskej republiky v peňažnej, vo vecnej a v kovovej hodnote odovzdali zástupcovia Matice slovenskej predstaviteľom Nadácie MS 15. októbra 2012 v Martine.

Údajná správa o stave Národného pokladu Slovenskej republiky nezodpovedala ani na základné otázky. Správa Nadácie Matice

slovenskej obsahujúca argument, že Národný poklad Slovenskej republiky sa nachádza v nejakom „vrecku – veľkom, vrecku – malom, debni umelej – veľkej, debni – plechovej“ a pod., je nehodnotiteľná,

REAKCIA

neporovnateľná a nie je spôsobilá zodpovedať Slovákom na otázku o skutočnom stave Národného pokladu. To je v úplnom protiklade s vyhlásením vtedajšieho predsedu Matice slovenskej Ing. Jozefa Markuša pri vyhlásení zbierky v roku 1993.

Z poslednej dostupnej inventarizácie stavu Národného pokladu Slovenskej republiky vyplýva, že bolo evidovaných 27 547 darov peňažných darov (z toho napr. 115 darcov žijúcich v USA), 3 562 darov vecných darov a 144 darov umeleckých diel. Celá zbierka vecných darov bola uložená v trezoroch VÚB, a. s., pobočka Ružinov. Zbierka na Národný poklad Slovenskej republiky – kovová časť – pozostávala z:

- 527 kusov zlatých predmetov
  - 2 014 kusov strieborných predmetov
  - 634 kusov z obyčajného kovu
  - 5 kusov kameňov
  - 8,513 kg zlata, ktoré bolo zliate do 17 ks zlatých tehličiek v Puncovom úrade SR
  - 31,219 kg striebra
  - 25,05 g platiny
- Národný poklad obsahoval predmety zo zlata a striebra

v hodnote približne 700 000 slovenských korún (Sk), ktoré boli pripravené na úschovu do Národnej banky Slovenska.

■ STAV ZBIERKY

Obsah Národného pokladu nie je možné zistiť zo správy Nadácie Matice slovenskej. Tá uvádza iba počet vrecúšok obálok či dební. Notárska zápisnica o vykonaní inventúry kovovej časti Národného pokladu je iba deklaratórnou zápisnicou o vykonanom právnom úkone. Nepochybne totiž inventúrny stav zbierky zadokumentovaný do roku 1998 so skutočným stavom pri inventúre vykonanej 15. 10. 2012 so zadokumentovaním jeho predpokladaného úbytku.

Hodnota finančnej časti Národného pokladu Slovenskej republiky nemôže byť posudzovaná iba podľa účtovnej pohľadávky voči zbankrotovanej nebankovej inštitúcie, do ktorej bolo vložených viac ako 800 tisíc eur. Pritom treba upozorniť na to, že vloženie Národného pokladu do nebankovej inštitúcie súkromného charakteru bolo zrejme v rozpore s platným zákonom o nadáciách. Do nebankovej inštitúcie mohli byť vložené len finančné prostriedky, ktoré boli výnosom z istiny Národného pokladu SR a nie samotná istina Národného pokladu.

■ PODPORA KULTÚRY

Matica slovenská každoročne poskytovala Nadácii MS finančné prostriedky vo forme dotácií, ktoré následne Nadácia MS rozdeľovala pre matičné subjekty na podporu

miestnej a regionálnej kultúry. Takže zdroje na podporu 2 903 projektov neboli zďaleka len z výnosu Nadácie MS.

A vynárajú sa i ďalšie nezodpovedané otázky: Čo sa stalo s darmi na Národný poklad SR, ktoré boli poslané prostredníctvom Slovenskej ligy v Amerike?

Čo sa stalo s darmi na Národný poklad SR, ktoré boli poslané prostredníctvom Slovenskej ligy v Kanade?

Čo sa stalo s darmi na Národný poklad SR, ktoré boli poslané prostredníctvom členov výboru Slovenského spolku Ľudovít Štúr v austrálskom Melbourne?

Čo sa stalo s dedičstvom, ktoré MUDr. Ladislav Chmeliar odkázal v závete na Národný poklad SR?

Čo sa stalo s konkrétnymi darovanými zlatými mincami, s pamätnými medailami, so starými slovenskými a československými mincami, so 26 vzácnymi známkami z pozostalosti prof. Šubíka (Andreja Žarnova), s cennými predmetmi zo zlata a striebra, ktorých úhrnná hodnota podľa vtedajšieho menového kurzu (v roku 1996) bola 1,2 milióna Sk?

Sme presvedčení, že občania Slovenskej republiky majú právo na zodpovedanie týchto otázok týkajúcich sa skutočného stavu zbierky na Národný poklad Slovenskej republiky v peňažnej, vo vecnej a v kovovej podobe.

Medzitulky: SNN
Autor je predsedom Komisie pre riešenie matičných káz

Slovensko a jeho územie bolo valom západoeurópskej civilizácie

Vznik štátu – výstup z dejinného zákrytu

Matúš KUČERA – Foto: Ladislav LESAY

Na tejto strane uverejňujeme článok o jednom z troch hodnotných knižných darov vydavateľstva Perfekt k 20. výročiu samostatnej Slovenskej republiky – táto úvaha prof. M. Kučera je krátkym výňatkom z jedného daru. Autorom je čerstvý osemdesiatnik, poslanec niekdajšieho Federálneho zhromaždenia ČSFR, ktorý patril k tým, čo rozhodli o rozdelení tzv. federácie a zrode Slovenskej republiky. Kniha, z ktorej sme vybrali úryvok, má názov *Môj štát, moja vlasť*.

Čerstvý jubilant - osemdesiatnik a stále aktívny historik Matúš Kučera.

Prvého januára roku 2013 sa uskutočnili dve významné politické podujatia, ktoré upútali pozornosť verejnosti a novinárov. Prvé bolo stretnutie súčasného českého premiéra Petra Nečasa a slovenského premiéra Roberta Fica vo vile Tugendhat v Brne, kde pred dvadsiatimi rokmi rokovali Václav Klaus s Vladimírom Mečiarom o rozdelení štátu.

Množia sa zakladatelia štátu

Druhým podujatím bol slávnostný koncert Slovenskej filharmónie, spojený s udelením štátnych vyznamenaní dvadsiatim osobnostiam. Vtedajšiu dohodu Klauza s Mečiarom o zániku štátu niektorí politici v obidvoch štátoch doteraz tvrdo kritizujú a argumentujú najmä tým, že o rozdelení mali rozhodnúť občania v referende. Vyhlásenie súčasného českého premiéra Petra Nečasa ich zmrazilo. Prítomným novinárom povedal: „Rozhodnutie Václava Klauza a Vladimíra Mečiara bolo správne. Referendum by len predĺžilo politickú krízu a vyhrotilo vzťahy.“ Slovenský premiér Robert Fico doplnil: „Za dvadsať rokov sa naše vzťahy upevnili. Treba ďalej spolupracovať.“

Vzťahy s Čechmi sú dnes skutočne dobré, čisté a treba ich naďalej upevňovať. Zakladateľov štátu tieto formy spolupráce tešia. Medzi dnešnými politikmi, v parlamente alebo na iných významných štátnych postoch ich už prakticky nenájdete. Reprezentuje ich iba prezident Gašparovič a premiér Fico. Z ich iniciatív sa zorganizovali aj oslavy 20. výročia štátnosti v bratislavskej Redute. Pozvali na ne aj bývalých poslancov. A tak medzi účastníkmi bolo vidieť poslancov HZDS A. M. Húsku, R. Hofbauera, J. Cupera, K. Tóthovú, zo SNS V. Morica, M. Andela, zo SDL P. Weissu, P. Magvašihu, z DÚ (Demokratickej únie) A. Hrnka, L. Černáka, člena výboru Za zvrchované Slovensko, dnes predsedu Matice slovenskej M. Tkáča, predstaviteľov slovenskej inteligencie V. Hornáčka, D. Machalu a ďalších.

Márne som však medzi účastníkmi hľadal vtedajšieho premiéra Vladimíra Mečiara. Kedysi najpopulárnejší slovenský politik a projektant druhej slovenskej štátnosti sa z politickej scény vytráca. Odmietal rozhovory, o. i. aj našej redakcii. Podujatie v Redute možno ignoroval preto, lebo sa dozvedel, že naň pozvali aj tých politikov, ktorí v SNR a vo Federálnom zhromaždení hlasovali proti zvrchovanosti, samostatnosti a organizovali proti jeho osobe nechutné intrigy až po semtex pri dverách jeho bytu. Áno, medzi účastníkmi osláv bolo vidieť aj jeho politických odporcov, napríklad J. Čarnogurského a M. Dzurindu. Osobitne M. Dzurinda pred oslavami povedal, že Mečiara za zakladateľa štátu nepovažuje. Usiluje sa ho vygumovať zo zoznamu zakladateľov. Podľa neho zakladateľom slovenskej štátnosti bol V. Klaus. Nik nepopiera, že V. Klaus prispel k slovenskej samostatnosti najmä svojím neústupčivým postojom: „Buď federáci, alebo nič.“

Situácia možno dospeje do štádia, keď sa školáci budú učiť, že zakladateľom štátu bol Dzurinda. Zakladateľia štátu sa nám množia – podobne ako za socializmu partizáni.

Ján SMOLEC

Historiografia zvykne deliť národy na „historické“ a „nehistorické“, čo ihneď vytváralo delenie na národy „slávne“ a „zanedbateľné“, prinajhoršom na „malé“ a „veľké“. Slovensko a Slovákov do tohto triedenia často ani nezahŕňali. Zostali dokonale zakrytí pred očami novodobej Európy. Ani sa nechce veriť, že päťmiliónový národ tak dlho zostával neobjavený, nepoznaný. Veď v Európe je dvadsaťjeden menších národov a štátov. A predsa v mnohom platí konštatovanie francúzskeho profesora na Sorbonne Ernesta Denisa, ktorý napísal na prelome storočia v knihe *Otázka Rakúska – Slováci*: „Malý je počet tých, ktorí majú akú-takú predstavu o Slovákoch... i obecnosť vzdelané ich sotva pozná po mene a ťažko ich nachádza na mape.“ Denis sa domnieva, že lepšie sú informovaní Angličania, ktorým osudy Slovenska a Slovákov objasnil Seton-Watson. Ťažko rozhodnúť. No obraz o Slovensku a Slovákoch, tak ako ho vidí Denis, zostáva v hlavách mnohých obyvateľov dnešnej Európy. Považujú ich za národ bez dejín, národ prostých roľníkov a pastierov, ich spoločenská funkčnosť sa hľadá v tom, že sú schopní slúžiť vládnucim národom.

■ VÝSTUP ZO ZÁKRYTU

Takýto obraz večne zaoštalého Slovenska sa začal rýchlo rozpadáť, len čo 1. januára 1993 Slovensko a Slováci vstúpili na novú politickú mapu Európy ako svojbytný národ a samostatný štát. Neviera v jeho budúcnosť sa rozsypla už v prvý deň jestvovania, keď nový štát – Slovenskú republiku – uznalo 62 štátov sveta. Slováci vystúpili z historického zákrytu. Dôstojne, s pevnou vierou v úspech.

Prvé kroky Slovenskej republiky sprevádzali však aj pochybnosti. Absentovala tradícia vlastnej štátnosti. Pragmatici nevideli dosť kádrov pripravených viesť štát, iní neverili v hospodársku schopnosť, ďalším chýbali podmienky na vnútornú či vonkajšiu obranu teritória, obavy vyvolávala i politická roztrieštenosť, silné réminiscencie československého atď. Ukázalo sa, že všetky obavy sú bezpredmetné.

■ PRIESTOR OD PRAVEKU

Geograficko-historický priestor pre

Slovákov sa sformoval na strednom Dunaji s tlakom na vnútorný oblúk karpatského masívu. Ide o starý civilizovaný priestor obsadený ľuďmi od praveku, prakticky od hominizácie ľudstva. V čase, keď už história pomenúvala jednotlivé etniká, vieme, že tu sídlili Kelti, ktorí si v dnešnej Bratislave zriadili mocenské centrum so štátnou správou i s mincovňou. Veľké rímske impérium tiež bojovalo o tento kraj a jeho vojská prekročili Dunaj, cisár Marcus Aurelius dokonca pri slovenskej rieke Hron písal svoje sentencie a iný cisár – Valentinus – dokončil život v slovenskom Komárne. V dobe veľkého sťahovania národov sa touto krajinou prehnali mnohé germánske národy i turkotatarské spoločenstvá. V poslednej vlně sťahovania národov sa v tomto priestore usadzovali Slovania – predkovia Slovákov. V niekoľkých vlnách prišlo také množstvo Slovanov, že byzantský letopisec s údivom hovorí, „akoby ich tu niekto rozosial“. Od starorímskej civilizácie ako príčinliví ľudia naučili sa mnohému: lepšie orať i siať, vyrábať lepšie železo, pestovať vinohrady a stavať pevnosti.

■ NAŠA DOMOVINA

V krátkom čase, práve v oblasti Bratislavskej brány, vybudovali zárodky prvého slovenského štátneho zoskupenia a na čelo si postavili kupca z ďalekého Francúzska, ktorý k nim vozieval v kupeckých karavánach luxusný tovar a najmä kvalitné zbrane. Tak vznikla v obrane proti Avarom okolo roku 630 Samova ríša, na ktorú nadviazal už celkom pevný politický útvar nazvaný byzantským cisárom Konštantínom Porfyrogenetom – Veľká Morava.

Od 5. storočia sa takto formoval sídliskový i geopolitický základ Slovenska a Slovákov. Napriek zložitým podmienkam, ktoré stredná Európa vo svojich dejinách prežila. Slováci kontinuálne obývajú tento priestor až do dnešných dní, v ňom pestujú svoj jazyk so všetkými osobitosťami medzi slovenskými jazykmi, formujú svoju kultúrnu i národnú identitu. Je to ich vlasť – domovina v plnom slova zmysle.

■ VEĽMOC SLOVENOV

Veľká Morava bola mocný štát, ktorý rýchlo vstúpil do európskej po-

litiky. Čulo s ním komunikovalo i diplomatické centrum vtedajšieho sveta – pápežská kúria. Sformoval sa okolo dvoch centier, jedno bolo na južnej Morave (presnú lokalizáciu nepoznáme), druhé v Nitre. Tu identifikujeme i meno prvého slovenského panovníka – Pribinu. Tento muž dal na svoj majetku postaviť prvý kresťanský chrám, ktorý v roku 828 vysvätil salzburský arcibiskup Adalram. A už v roku 880 v tom istom meste vzniklo aj samostatné biskupstvo. Prvotné kresťanstvo sa dostáva teda na Slovensko skoro, veľmi skoro. Smerom z Ríma i Konštantínopola. Na žiadosť panovníka Rastislava byzantský cisár Michal III. poslať v roku 863 na posilnenie kresťanstva na Veľkej Morave misiu vedenú dvoma bratmi Konštantínom (Cyrilom) a Metodom. Tí pre potreby misie vytvorili nové písmo rešpektujúce fonetiku slovenských jazykov (hlaholika) a preložili i prepísali v ňom Písmo sväté. Rímski pápeži odobrili ich krok, keď misionári predtým sami obhájili svoj počin v Ríme. Slovensko sa takto nielen prihlásilo k novému mravnému zákonu kresťanstva, ale stálo i pri kolíske novej písomnej kultúry, ktorá dnes existuje v časti juhovýchodnej i východnej Európy. V časoch vlády kráľa Svätopluka sa Veľká Morava rozšírila do Česka, Poľska, zaujala väčšiu časť Maďarska, vtedy osídlenú Slovanmi.

■ ROZPÍNÁVÉ KMENE

Po rozpade Veľkej Moravy západnú časť si pripojil vznikajúci štát Čechov, Vlánsko sa stalo súčasťou poľského štátu, kým na území starého Nitrianska a Zadanajsa sa formoval uhorský štát. Veľkomoravský štát bol od začiatku štátom mnohonárodnostným, pričom stále väčšiu úlohu zohrávalo spoločenstvo starých Maďarov zložené zo siedmich kmeňov, ktorých veľkomoravskí panovníci kedykoľvek po roku 892 usadili v nížinách povodia Tisy, aby tvorili ochrannú hrádzu. Starí Maďari sa v začiatkoch pokúšali prebojovať do bohatšej západnej Európy a ich jazdci sa objavovali až v okolí Paríža či na svahoch Pyrenej. Len čo však spojené európske vojská porazili ich bojové šiky, usadzovali sa Maďari v Podunajskej nížine. Od

slovenského obyvateľstva sa naučili progresívnemu poľnohospodárstvu a spoznali štruktúru štátneho zriadenia, čo doteraz zanechalo výrazné stopy v lexike maďarského jazyka. Nitrianske kniežatstvo ako najorganizovanejšia zložka si v začiatkoch budovania uhorského štátu udržiavalo teritoriálnu i politickú autonómiu. Čoskoro ju však stratilo a celé Slovensko sa postupne včlenilo do uhorského štátu, kde prežilo svoju nezávislosť hodnú tisícročnú púť.

■ HISTORICKÝ ÚDEL

Slovensko a Slováci sa nikdy nevzpierali svojmu údelu: byť ochrancami východnej hranice západoeurópskej kresťanskej civilizácie. Slovensko vedelo odraziť alebo aspoň spacifickovať či absorbovať nájazdy východných kočovných spoločenstiev, akými boli Avari, Maďari, Tatári, Kumáni alebo neskôr osmanskí Turci. Je pritom pozoruhodné, že Slováci vyše sto rokov udržiavali európsku hranicu proti rozpínavému osmanskému islamu a nepodľahli novému náboženstvu tak ako niektoré balkánske slovenské národy. V čase, keď po roku 1526 bránili túto hranicu, stavali prvé renesančné obranné pevnosti, ktoré nakreslili architekti v Itálii. Slovensko vtedy „hostilo“ španielske, francúzske a nemecké vojská, ktoré sa správali len o málo lepšie ako osmanskí Turci. Krajina zostala po tureckých vojnách taká zničená a vyludnená, že odvtedy začína Slovensko výrazne zostávať za západnou Európou.

Slovákov zachraňovali len hory a neprístupné doliny. Populácia v týchto horských krajoch, podobne ako v Pyrenejoch, bola zásobárňou ľudskej práce pre nížiny a kotliny zničené nekontrolovanými vojnami. Práve po tureckých vojnách nastupujú začiatky slovenskej diaspóry. Tak vznikali doteraz živé menšiny Slovákov v Srbsku, Chorvátsku, Rumunsku, ale najmä v Maďarsku, ktoré posilnili autochtónne slovenské obyvateľstvo najmä v Zadanajsku, v oblasti Bukovských hôr a Matry, ako aj v povodí Tisy. Až neskôr na túto vlnu vysídľovania nadviazala sociálna migrácia do zámoria.

■ POSLEDNÁ KAPITOLA

Všeobecná kríza socializmu, ktorá prepukla vo všetkých komunistických krajinách, viedla k tomu, že sa aj v Československu nepopulárny systém rozpadol ako domček z karát. V eufórii z nových čias a ľahkého víťazstva nad komunizmom vzišla potreba usporiadať naštrbené vzťahy oboch národov v republike. Slováci očakávali, že sa bude pokračovať tam, kde pod pásmi tankov zahynula funkčná federácia. Česká politická reprezentácia, nevinímajúc chartistov, však oporaovala ideály masarykovskej republiky, čo nebola ochotná prijať žiadna politická skupina v pestrej paletе slovenských strán. V dennodenných šarvátkach sa oslabovali vzťahy vzájomnej náklonnosti oboch národov a vznikala animozita, ktorá nezriedka prechádzala do nevráživosti. Služi ku cti vyspelého českého a slovenského národa, že vznik nových štátov – presnejšie ich rozdelenie sa udialo na parlamentnej pôde a v zložitých rokovaniach vlád. Nepochybnú zásluhu, ktorú raz história ocení, majú pragmatickí politici Vladimír Mečiar a Václav Klaus. Nové štáty v Európe, ale i vo svete vznikali v bojoch, z prachu a popola, v krvi a odriekaní. U nás vznikli dva demokratické štáty za rokovacím stolmi. Pri ich vzniku nepadol nielen výstrel, ale prakticky ani facka. Európa získala novú, dovtedy nepoznanú skúsenosť.

■ SME TU!

Slováci dokázali nevšednú odolnosť. Za tisíc rokov v uhorskom štáte sa z nich nestali Maďari, počas sedemdesiatich rokov v spoločnej Československej republike sa z nich nestali Čechoslováci či Česi, ako sa o to usilovali mnohé štátne inštitúcie a ich protagonisti. Slovenský národ po zložitých a v mnohom i neprajných podmienkach dozrieva na plnoprávny európsky národ a usiluje sa o naplnenie demokratických práv každého, čo ako malého národa.

Svet literárnych súťaží vzbudzuje (opatrný) optimizmus

Slovo napísané natrvalo zostáva

Maroš M. BANČEJ – Foto: Autor

V kolotoči štatistík, rebríčkov a rôznych bulvárnych „naj“, ktoré naše periodiká uverejnili pri príležitosti dvadsiateho výročia vzniku Slovenskej republiky, si takmer nikto nespomenul na literatúru. Je to paradoxné, keďže práve cez slovo v rodnej reči si potvrdzujeme a pestujeme vlastnú jedinečnosť a zároveň obohacujeme mnohоязыčný európsky priestor.

Budmerice R. Fabryho 2012, zľava: M. Tkáč (MS), B. Brendza (Dotyky), J. Savkuljak (starosta Budmeric), M. Vallová a J. Kresáková

V literárnom prostredí už nejaký ten čas pôsobím, najmä v pestrych a každú chvíľu prekvapenia prinášajúcich vodách mladej literatúry. Môžem s potešením a so zadosťučinením konštatovať, že kuvičie hlasy označujúce naše literárne súťaž ako anachronizmus nehodný digitálnej a multikultúrnej Európy nemali pravdu. Zúčastnil som sa ako porotca či spoluorga-

nizátor v roku 2012 napríklad na Literárnom Zvolene či Literárnej Senici Laca Novomeského. Obe podujatia už dávnejšie prekročili úctyhodný dvadsiaty ročník a kvalitatívne, no najmä kvantitatívne si vychutnávajú renesanciu. Po hektických a na literárne supernovy bohatých rokoch deväťdesiatych prišiel síce deprimujúci útlm v prvej dekáde 21. storočia, no tento

rok sa opäť začalo blýskať na literárne lepšie časy.

■ SLOVESNÁ JAR

Literárny život je do značnej miery spätý so spoločenským životom. Pokiaľ v deväťdesiatych rokoch prišla vlna autorov glosujúca vtedajší hektický „ponovembrový svet“ (za všetkých stačí spomenúť Petra Pišťanku), tak od roku 2000

slovenská literatúra takpovediac hľadala svoju tvár. Samozrejme že na literárnej scéne stále fungovali silné autorské osobnosti ako Peter Jaroš, Dušan Mitana, Dušan Dušek, Anton Hykisch, Mila Haugová či Gabriela Rothmayerová a mnohí ďalší, ale už sa začínala etablovať nastupujúca generácia tvorcov. Prozaici a básnici, ako sú dnes už všeobecne literárnou kritikou prijímaní autori Mária Kopcsay, Balla, Veronika Šikulová, Jana Beňová, Erik Ondrejčíčka či Barbara Pribylincová, dokázali, že aj v časoch pre kultúru nehostinných vznikajú podnetné diela. Ostatne, minuloročná Slovenská jar v Martine, ktorá už tradične prebehla pod egidou Matice slovenskej, ukázala, že existujú stále nové a nové cesty ako podporovať, inšpirovať a popularizovať literárne dianie na Slovensku. Napríklad stretnutie tvorcov a literárnych kritikov, pričom v jednom podujatí je spojené autorské čítanie a kritická reflexia tvorby konkrétneho autora, to všetko za účasti poväčšine mladých divákov, ktorí sa aktívne zapájajú do diania.

■ NASTUPUJÚCA GENERÁCIA

Ale vráťme sa k literárnym súťažiam, ktoré v normálne fungujúcej spoločnosti sú akýmsi barometrom nazvime to tvorivosti. O to viac je potešujúce zistenie, že sa spektrum pôvodnej literatúry drží v celej svojej šírke, keďže napríklad v poézii sa objavujú noví perspektívni autori ako Michal Badiň, Matúš Nižňanský a v próze v blízkej budúcnosti určite zarezonujú mená ako Marek Mittaš, Ria Gehrerová, prípadne Miroslava Kuľková. Pokiaľ sú niektoré mená u milovníkov literatúry zatiaľ nepopísanou tabuľou, je to len preto, že zatiaľ urobili prvý, ale v mnohých

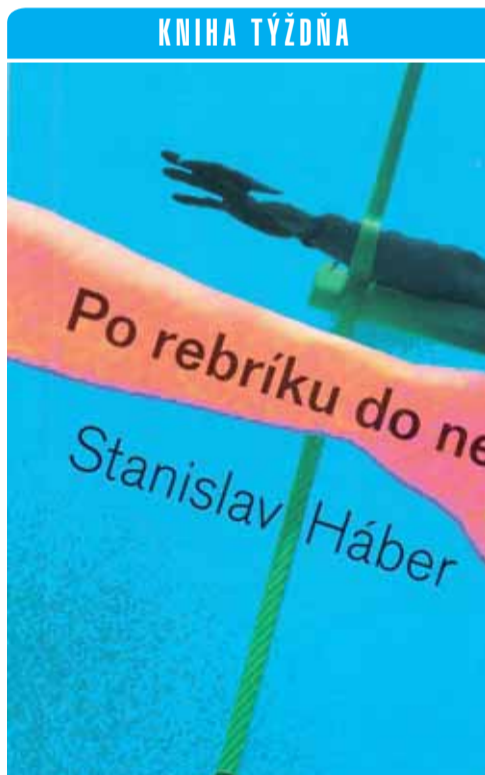
prípadoch kľúčový krok. Poslali výsledky svojej tvorivosti do jednej z niekoľkých literárnych súťaží, napríklad do zatiaľ najmladšej celoslovenskej básnickej súťaže o Cenu Rudolfa Fabryho Budmerice, ktorú v spolupráci s Národným osvetovým centrom, Literárnym informačným centrom a obcou Budmerice organizuje práve Matica slovenská.

■ DÝCHAJÚ TVORIVOSŤOU

Keď sme v polovici decembra 2012 stáli v inšpirácii presýtených, ale žiaľ momentálne opustených priestoroch Budmerického kaštieľa, predseda MS Marián Tkáč vo svojom príhovore povedal: „Na týchto miestach vznikali diela autorov, ktorí sa natrvalo zapísali do slovenskej literatúry. A nič iné lepšie nepomáha tomu, aby sme si uvedomovali vlastné korene, ako je slovo napísané básnikom či prozaikom.“ Dalo by sa teraz polemizovať o tom, či je súčasný model na podporu pôvodnej literatúry a umenia skutočne dobre nastavený. Podľa niektorých zástancov „trhovosti za každú cenu“ je ešte kde ušetriť na tvorivých ľuďoch. Podľa umelcov, napríklad zo severských krajín, vládne u nás barbarský, prvotnopospolne kapitalistický vzťah k umeniu plodiaci polovzdelaný a eticky i esteticky podvyživený stádočko konzumentov. Ja si však myslím, že nielen laureátom, ale aj všetkým prítomným v absurdne vyprázdnenom a zimomravom Budmerickom kaštieli preblesklo hlavou, ako málo by stačilo, aby o ďalšie desaťročie neskôr pri bilancovaní úspechov Slovenska najmä na literárnom poli svietili v kolónke „úspech“ aj romány, knihy poviedok či básnické zbierky, ktoré by nám v dobrom závideli všetci susedia.

Píše básne tak, ako ich prežíva

Stanislav Háber: Po rebríku do neba, Vydavateľstvo SSS, Bratislava 2012

KNÍHA TÝŽDŇA

Básnik môže byť búrlivák, ktorý sa svojimi veršami snaží bojovať proti pokrivenostiam v spoločnosti, v ktorej žije. Môže však byť aj hlboko do človečieho vnútra ponorený introvert, ktorý cez správy o prežívaní svojho neopakovateľného života umožňuje čitateľovi urobiť si vlastnú vnútornú inventúru.

Práve k takýmto „introspektrálnym“, teda zvnútorňovaným básnikom patrí aj Stanislav Háber. Autor, ktorý má za sebou desiatku básnických zbierok, niekoľko próz a publicistické opusy, ktoré so sebou priniesla jeho novinárska profesia, sa podľa všetkého najlepšie cíti predsa len v teritóriu básne. Dokazuje to aj jeho najnovšia zbierka s názvom Po rebríku do neba. Autor sa vo svojich básňach spovedá, spori sa s osudom, občas poučuje, no najmä necháva čitateľa nahliadnuť do svojho vnútorného sveta. Ako hovorili klasickí autori, aj básnik je živý chlebom a plače slzami, ktoré sú rovnako slané ako tie, ktoré tečú z očí malému dieťaťu. Háberova poézia nie je vo svojom jadre výnimočná ani po formálnej, ani po obsahovej stránke. Jej osobitosť sa skrýva v urputnej snahe autora vysloviť v básňach seba samého tak, aby ho pochopilo okolie. Aby pochopilo jeho obavy, víťazstvá a túžby. Miestami sa mu z takej zodpovednosti ťažko hľadajú slová a básne občas pôsobia ako prerývané či nedopovedané. Ale básnik si nerobí nárok na to, aby bol prorokom absolútnej pravdy. Píše o tom, čo každý z nás zažíva v bdelych i nebdelych snoch. Vo svojej básni Nik píše: Každý chce počuť / dobré správy ale / tie neprichádzajú / vždy / a tak nočné zvonenie / jasne hovorí / že sme tam / kde sme nechceli... Nie, Stanislav Háber sa neutápa v módnom nihilizme. Píše básne tak, ako ich žije. S trochou zveličenia by sa dalo povedať, že čitatelia ich čítajú tak, ako žijú.

(mab)

NEKROLÓG

Je to, žiaľ, už typické: „naše“ médiá viacmenej ignorujú odchody do večnosti slovenských osobností, prejdú ich zväčša mlčaním, a to na rozdiel od hviezd českého umeleckého neba, za ktorými plačú tak mocne ako v Prahe.

V tomto duchu odignorovali aj fakt, že na prahu roka 2013 zomrel vo veku 79 rokov Jozef Krištof, spevák a herec. Prítom išlo o umelca, ktorý „rozvíval“ po celom Slovensku podmanivé piesne slovenských i zahraničných autorov. V roku 1947 prvý raz nahrával v rozhlase a keď potom odišiel na budovateľské stavby päťdesiatych rokov, všade zakladal kultúrne úderky, spevácke krúžky, hudobné skupiny a jeho životná cesta bola určená. Účinkoval na Novej scéne, stál pri zrode

Odišiel Jozef Krištof

Tatra revue, ktorá v druhej polovici 20. storočia hýbala slovenskou populárnou hudobnou scénou, spolu s takými osobnosťami ako Ľubo Belák, Michal Slivka, Maja Velšicová, Jozef Hanúsek, Oldo Hlaváček, Viola Muránska, ale aj Ivo Heller, Táňa Hubinská, Miro Ličko, Eva Križiková, František Zvarík a ďalší. Potom však prišiel rok 1968, Jozef Krištof dostal pôsobivé angažmán vo Švajčiarsku, prešiel kus Francúzska aj Talianska, no po návrate domov ho potichu vystrihávali z televíznych i rozhlasových relácií, škrtali do súťaží. Mal ostať zabudnutý, podobne ako ostatní jeho kolegovia. Našli však riešenie, dali sa dohromady stará dobrá partia z Tatry, rozbehli sa po Slovensku a prinášali radosť a dobrú pohodu veľkým aj malým. Ich detské programy boli vychytené a žiadané, vystupovali v Domoch kultúry, v školách, roznášali národu takú prepotrebnú radosť zo života.

Možno bol Jozef Krištof priveľmi „pozitívny“, „dobrý“ Slováč, aby sa oňho zaujímali dnešné „naše“ médiá. No či chcú alebo nie, jeho meno v národe uchovávajú nezabudnuteľné pesničky: Dajana, Nervózna familia či Mária Marianna.

(mtč) - Foto: archív

HUMORESKA

Mám náladu ako voda po umytí schodov. Nevieť ako a či prežijem. Moderátorka, markíza anjelov Erika Judínyiová oznámila hroznú novinu: Nebude na trinástom bratislavskom Plese v opere! Prečo nám to urobila? Nestačí, že Slovensko zasiahla ekonomická recesia? V historickej budove SND nebol minulú sobotu ani jej poslušný partner v nůdži Števo Skrúcaný. Absentovala stálica Zdena Studenková. Nikto sa vraj neunúval zavolať do SND, aby jej preložili predstavenie a mohla byť na plese. Chýbala Adela Banášová, ktorá dala prednosť inému candrbálu,

keď pre bulvár povedala: „Vlani bolo na Plese v opere dobre, ale nie je to úplne môj svet.“ Adriana Kmotriková sa lyžovala, Mariána Ďurjanová má malé dieťa a sex symbol, herec Ján Koleník asi štopkal ponožky. Chýbali aj ďalšie zachovalé celebrity. Na plese ich síce

stojal! Predtým „celebrity“ dostávali na ples zadarmo pozvánky. Teraz si s pozvánkou musia zaplatiť „dobrovoľné minimálne vstupné“, čo je za jeden pár 500 eur. Dost' mocné prachy aj pre vychytenú mediálnu smotánku. Najmä ak na Plese v opere vyzerá, ako ho opi-

isť, lebo kto chýba medzi paranormálnym výkvetom slovenského národa na Plese v opere, prestáva existovať.

Chvalabohu, sú na Slovensku plesy, kde je cítiť úprimnú človečinu. Na internete som našiel na príklad za všetky. Združenie rodičov pri Základnej škole

O účasti na Plese v opere by som začal uvažovať, až keby som sa úplne dočista zbláznil. Najprv by ho museli premenovať na Ples v opatere, lebo by ma zadarmo museli nielen ošatiť, ale zmeniť moju lôžku na lôžkovú úpravu s neprievitnými závesmi. Na stole nechať vedľa hromady krížoviek chladit' 666 gramov kaviáru z jesetera a pripraviť tam vaňu plnú šampanského s dostatočne dlhou slamkou, aby som nemusel z vane vstávať po pohár. Tiež pripraviť tučť krásnych a človeku doprajných hurišek z rozprávky Tisíc a jednej noci. Keby mi to organizátori sľúbili, boli by úplní blázni a medzi bláznov predsa plesať nepôjdem.

Milan ZEMO

Katastrofa: Judínyiová nebola na Plese v opere!

nahradiť iné, ale mne ako konzervatívne človekovi, ktorý si zvykol, že mu tie staršie zachovalé liezli už aj z chladničky, išlo srdce od žiaľu rozhodit'. Istý bulvárny denník so mnou zápalisto kňučal: „Má to byť najprestížnejšia akcia plesovej sezóny a ony o ňu ne-

sal spomínaný bulvár: „Budova divadla je preplnená, je a pije sa tam najmä postojáčky a okrem extrovertov, ktorí sa radi pretŕčajú na parkete, tam účastníci nemajú vlastne ani veľmi čo robiť.“ Rozumiete? Nejde o tanec. Ani sa tam vôbec nechodí zabávať. Ale musí sa tam

s materskou školou v Kotešovej organizuje školský ples. Sem by som veruže šiel! Dokonca by som nedbal navštíviť Ples upírov. Nie je to ples banky, ale bál normálnych tvorov, čo nám cicajú krv, aby žili nesmrteľným životom, a nie zbohatli za každú cenu.

Osemdesiatpäťročný Karol Machata ovažal divadlo poctivo zo všetkých strán Herec veľkého formátu a citového nasadenia

Milan POLÁK – Foto: archív

Dnes už osemdesiatpäťročný Karol Machata, osobnosť a herecká individualita, akých naše dramatické umenie nemalo veľa, ukončil účinkovanie na divadelných doskách našej prvej národnej činohernej scény po svojej sedemdesiatke. V priestore našej kultúry je však stále prítomný. Napríklad mnohé zo stoviek rozhlasových relácií, nadovšetko dramatických a poetických, sú aj vďaka Machatovu podaniu stále živé. Sonórny barytón tohto umelca svojou citovou presvedčivosťou a sugestívnou podmanivosťou ešte oslovuje poslucháča a sprostredkuje mu myšlienky, ktoré sa mu cez jeho podmanivý a sugestívny hlas v éteri prihovárajú. V televíznom vysielaní repríz viacerých inscenácií či filmov je Machata a jeho výrazný herecký prejav a zjav tiež ešte živou súčasťou našej kultúry.

Ale divadlo, v ktorom v priebehu polstoročia žil, tvoril a vytvoril legendárne a nezabudnuteľné herecké kreácie, bolo tou prvou a prvoradou doménou jeho života a tvorby. Stvárnil veľa tragických, komických i vnútorným dramatickým pulzom preniknutých postáv s veľkou hereckou bravúrou, ktorá bola schopná obdarovať diváka nevšednými a nezabudnuteľnými zážitkami. Hral vždy s plným citovým nasadením a so zaujatím, dokázal dať starým a predtým často hrávaným postavám nový lesk, pri nových postavách zasa osvedčil ich životnosť. Bol všestranným hercom a ani vek stvárňovaných postáv ho nikdy neobmedzoval. Aj preto je ťažké povedať, či bol väčším komikom alebo tragédom. Bol to všestranný herec! Napriek tomu podnes nemáme zodpovedanú otázku, prečo po svojej sedemdesiatke odišiel z divadla, aj keď iní v jeho veku ďalej pokračovali a niektorých z nich na javisku a v kontakte s divákmi vidíme podnes. A stále nám chýba reprezentatívna herecká monografia o tomto veľkom umelcovi!

Možno odišiel aj preto, že o generáciu, dve mladší režiséri prestali ho obsadzovať, možno preto, že bol už unavený, možno sa chcel viac venovať rodine a možno preto, že jeho srdcu blízky rozhlas dokázal ho aj po sedemdesiatke vrchovato využiť. Karol Machata okrem toho, že bol všestranným hercom, ktorý dokonale zvládol svoj fyzický prejav, stále disponuje tým povestným a mimoriadne pôsobivým hlasom.

■ ALMA MATER JE DIVADLO

Paradoxne a akoby iróniou osudu do Siene slávy uviedla ho pri príležitosti jeho osemdesiatky a v rámci ankety Osobnosť televíznej obrazovky (OTO) Slovenská televízia. Karol Machata sa totiž v priebehu celej svojej hereckej kariéry televízii vyhýbal, odmietal jej ponuky a prácu v nej považoval za odpútanie sa od jeho najvlastnejšieho záujmu a poslania – teda od divadla. Bol presným opakom väčšiny terajších hercov, dokonca mnohých protagonistov SND, ktorí si do divadla z televíznych seriálov len akoby odsakujú. V tejto súvislosti v jednom rozhovore povedal tieto slová: „Alma mater je divadlo. Nedá sa nič robiť, k nemu som pripútaný pupočnou šnúrou a jemu zostanem verný, dokiaľ budem vládvať. Mám rád divadlo preto, že je to umenie momentu. Ďalším stupienkom kaskády, po ktorej človek kráča k ovládnutiu hereckej profesie, je rozhlas. Vždy, keď som pristupoval k mikrofónu, mal som pocit, že by som sa mu mal pokloniť. V roku 1951 som privoňal aj k filmu a doteraz som účinkoval vari v šesťdesiatich filmoch s najrozličnejšími režisérmi v Prahe i v Bratislave. Proti televízii nie som zaujatý. Ale herecký deň má taký nahustený program, že nedochádza človeku už síl, aby pracoval aj tam. Možno som stratil kus popularity tým, že sa v televízii objavujem zriedka, ale o to radšej chodím po horách a do prírody.“

Do televíznej Siene slávy však napriek tomu Machata vstúpil právom, aj keď oveľa väčšiu slávu malo by mu pripraviť divadlo. Jedna menšia výstava fotografií kdesi v bočnej sále jeho kedysi materského divadla nerobí veľkú slávu! Napokon okrem niekoľkých televíznych inscenácií a filmov videli sme ho v mnohých prevzatých a často aj legendárnych predstaveniach SND, ktoré televízia v mnohých reprízach vysielala. Spomíname si napríklad na dosť často reprizované televízne spracovanie

Hollého komédie Geľo Sebechlebský, ktoré bravúrne našťudoval náš veľký režisér Karol L. Zachar a v ktorom Machata stvárnil nezabudnuteľnú postavu pytača Voňavku.

■ NEZABUDNUTEĽNÝ JÁNOŠÍK

Aká teda bola cesta Karola Machatu k divadlu? Rodák z Malaciek po maturite na Štátnej obchodnej akadémii v Bratislave prihlásil sa na štúdium na Štátnom konzervatóriu, kde bol jeho pedagógom režisér Jozef Budský. Ešte počas štúdiá stal sa v roku 1949 elévom Činohry SND a neskôr jej riadnym členom. Počas absolvovania povinnej vojenčiny hral v Armádnom divadle v Martine. Na scéne tohto divadla vytvoril aj dve titulné postavy, ktoré presvedčivo dokumentovali jeho talent a hereckú spôsobilosť. Bol to Geľo Sebechlebský a Jánošík. Už tieto dve postavy akoby predznamovali ťažisko jeho budúcej hereckej orientácie. Popri polohe lyricko-komediálnej rysovala sa výrazne aj poloha dramaticko-hrdinská. Komedijnú živelnosť Geľu vystriedala pri vytvorení postavy Jánošíka schopnosť presvedčivo zahrať vzdor, nepokoj, súcitu i vzburu. Najmä Mahenov Jánošík mal mimoriadny úspech tak u divadelných návštevníkov v Martine, ako aj na zájazdoch do vojenských výcvikových priestorov, kde sa na predstavení zišlo 8 aj 10 tisíc divákov. Machata stvárnil Mahenovo Jánošíka ako mládenca plného vzdoru a nepokoja, súcitu a vzbury. Zbavil ho heroického pozérstva a predstavil ho ako jednoduchého, zaniateného mladého muža, ktorý sa búri proti mocným v mene čistého ideálu rovnosti, bratstva a slobody. U divákov tak v divadle, ako aj v amfiteátrach vojenských výcvikových táborov mal nesmierny úspech.

„A upútať vojaka, ktorý zasadol do improvizovaného, nepohodlného hľadiska po celodennej výcvikovej drine, a upútať ho tak, že v hľadisku ani nedýcha, to je krásny, nenahraditeľný pocit,“ spomína Karol Machata.

Cesta Karola Machatu k divadlu mala ešte aj inú genézu. V ochotníckom súbore v Malackách ako päťnásťročný začínal ako šepkár, ale aj stavač kulís a javiskový technik. Sám o tomto období hovorí: „Zaujímala ma predovšetkým tá robota na javisku – to, čo sa dnes nazýva proces tvorby. To vznikanie čohosi. Takže som prešiel od šepkárskej budy, cez stavača kulís, ba občas som navrhol aj scénu, až po herectvo. Ovažal som si teda divadlo pekne poctivo, zo všetkých strán.“ Až potom prišlo štúdium na konzervatóriu, elévske začiatky v divadle, prvé veľké úspechy v Armádnom divadle v Martine a opätovný návrat do Slovenského národného divadla, kde už koncom päťdesiatych rokov patril k maximálne obsadzovaným a vyťaženým hercom, ktorým režiséri zverovali ťažiskové i hlavné postavy v hrách domácej i svetovej klasiky, ako aj v hrách súčasných autorov.

■ HERECTVO V PLNOM LESKU

Päťdesiate a šesťdesiate roky sú obdobím, keď Machata vytvoril svoje najimpozantnejšie herecké kreácie, keď bol Doktorom Caiusom v Zacharovom divácky mimoriadne úspešnom predstavení Shakespearových Veselých panií z Windsoru (dve obnovené premiéry!), Crespinom v legendárnom Vejári (tiež réžia K. L. Zachara), bol Karolom Moorom v Schillerovej hre Úklady a láska, bol Rómeom, Hamletom i Kráľom Learom v najslávnejších a najhrávanejších

Shakespearových hrách, bol Ivanom v rovnomennej Čechovovej hre i Rostandovým Cyranom z Bergeracu. Bol dôstojným a rovnocenným partnerom tých najvýznamnejších a v tom čase najznámejších slovenských hercov, teda partnerom Zábořského, Pántika, Kronera, Hubu, Filčíka, Zvaríka, Valacha, Chudíka, Dibarboru, Meličkovej, Prechovskej, Kráľovičovej, Krížikovej a iných významných predstaviteľov slovenského herectva. Tito a ešte aj iní tu nemenovaní, vďaka v tých rokoch intenzívnemu uvádzaniu pôvodných slovenských titulov, urobili z nášho národného divadla stánok umenia a ponúkli divákovi repertoár, ktorý svojou hodnotou vzbudil záujem Európy i sveta. Do tohto obdobia spadajú aj mimoriadne úspešný zájazd Činohry SND do Moskvy, kde okrem iných predstavení získala veľký úspech inscenácia Arbužovovej hry Príbeh na brehu rieky, kde hlavné postavy Viktora a Vale vytvorili Karol Machata s Máriou Kráľovičovou. Viaceré činoherné inscenácie SND videli aj diváci v Krakove a vo Varšave, v Belehrade a Novom Sade, v Budapešti i vo Viedni. Bolo to obdobie sústredenej a výsostne tvorivej práce, obdobie, v ktorom profil činohry vytvárali režisérske osobnosti ako Jozef Budský, Tibor Rakovský a Karol L. Zachar, neskôr Jozef Pálka či Pavol Haspra a v kto-

rom sa naplno rozvíjala a realizovala sila hereckej individuality a nevšedného talentu herca prvej veľkosti – Karola Machatu. V tomto ohľade širokú a farbistú škálu jeho herectva využíval najmä majster takzvaných svietivých hereckých predstavení režisér Karol L. Zachar. Ten ho obsadzoval do inscenácií, ktoré mali stovky repríz a boli veľa rokov na repertoári SND – Inkognito, Vejár, Veselé panie z Windsoru, Sen noci svätajánskej, Cyrano z Bergeracu a iné.

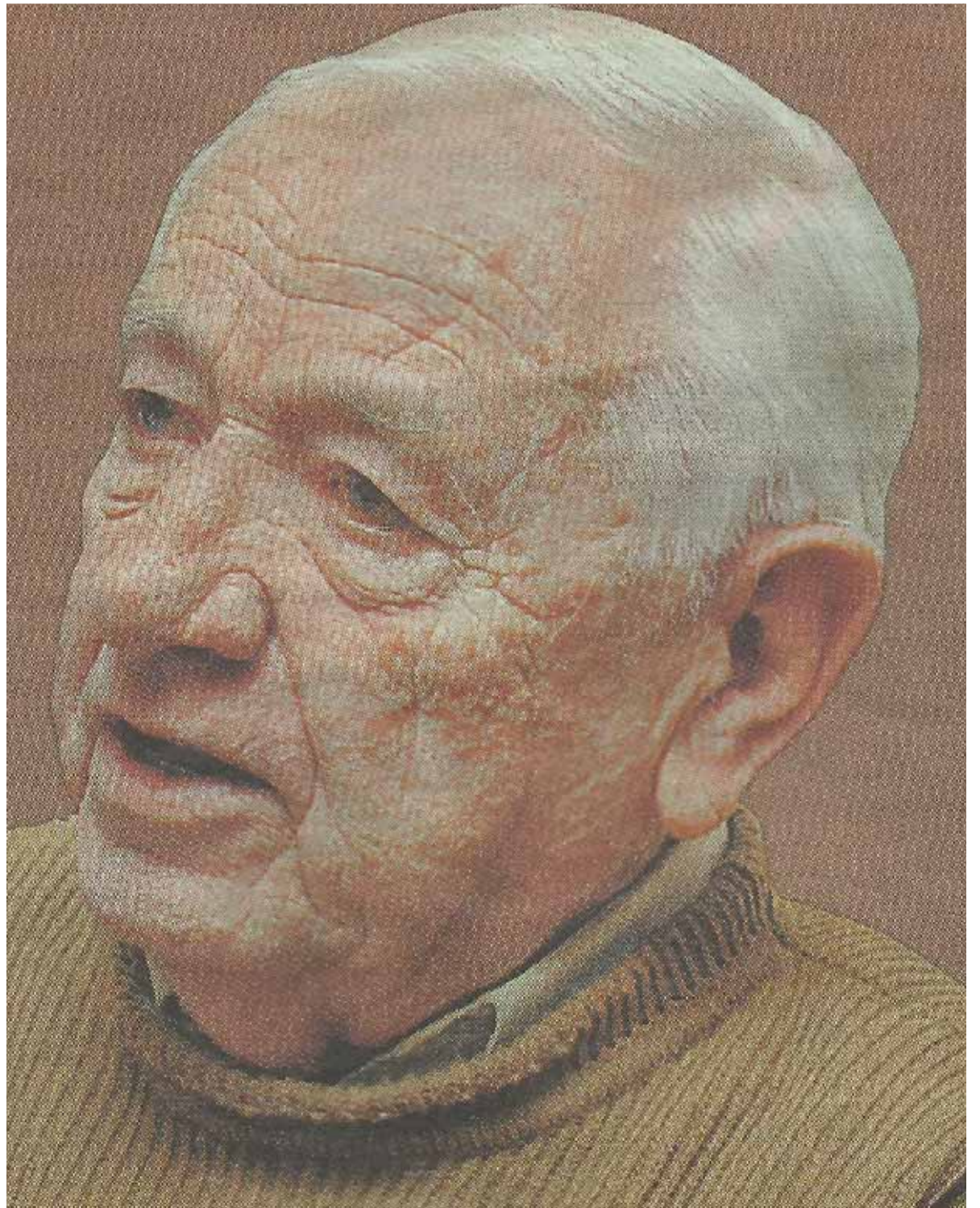
■ CITOVOSŤ I RACIONALIZMUS

Neboli to len päťdesiate a šesťdesiate roky, počas ktorých sa herecký talent Karola Machatu mohol uplatniť pri stvárnení viacerých významných postáv svetovej i domácej klasickej drámy a komédie. Jeho herectvo sa aj v nasledujúcich desaťročiach čoraz viac a prenikavejšie legitimovalo ako univerzálne herectvo s neomylnou intuíciou, podmanivou citovosťou, ale aj s analytickým racionalizmom. Naďalej prenikal do najjemnejších záhybov širokej palety dramatických charakterov. Takou bola napríklad postava Dona Goméza v Corneillovom Cidovi alebo postava Krčmára v Kováčikovej Krčme pod zeleným stromom (1976). Veľké postavy ruskej dramatiky rozšíril o rolu Starého Karamazova v Dostojevského Bratoch Karamazovoch

(1981). Nezabudnuteľný je aj Machatov Harpagon v Molièrovom La-komcovi (1986). Univerzalizmus jeho hereckých dispozícií mu umožnil prekračovať žánre, štýly a vstupovať do odlišných epoch a sociálnych prostredí. To sa prejavilo aj na filmovom herectve, kde tvorcovia využívali najmä jeho dramatické a romantické dispozície. Hral o. i. vo filmoch Drevená dedina, Pieseň o sivom holubovi, Polnočná omša, Skrytý prameň, Trofej neznámeho strelca či Kohút nezaspieva.

■ PRÍKLAD A INŠPIRÁCIA

V rozhlase, ktorý bol Machatovi obzvlášť blízky, účinkoval niekoľko desaťročí ako herec, recitátor, komentátor, čítač a rozprávač. Patrí ku kmeňovým rozprávačom detských rozprávok pred spaním. Vytvoril desiatky hlavných postáv v hrách domácej i svetovej dramatickej tvorby, v dramatizáciách literárnych diel, ako aj v hrách súčasných autorov. Aj tu dokázal vytvoriť silné dramatické postavy a v komédiách zosúladiť komiku slova, slovných zámen a prešmyčiek. Univerzalizmus jeho herectva by mohol byť školou pre nastupujúce herecké generácie, ako aj príkladom hereckej poctivosti, tvrdej práce na vytváraní postavy a jej dotváraní o nové významové dimenzie v priebehu reprizovania každého titulu. V tomto ohľade žil a tvoril s presvedčením, ktoré vyjadril v jednom rozhovore týmito slovami: „Divadlo zasahuje diváka v intímnejšom, a predsa kolektívnom prostredí. Divák sa stáva spolutorcom i živým svedkom živého umenia, ktoré sa mu rodí práve pred očami. To je zážitok, ktorý sotva čímsi možno nahradiť. O to je, pravdaže, aj naša zodpovednosť väčšia.“ Takže aj o zodpovednosti herca voči svojmu divákovi, o charaktere tvorcu môže byť cesta Karola Machatu divadelným umením príkladom a inšpiráciou.

Členské ústredie Matice slovenskej podporuje aktivity matičiarov Posilňujeme slovenské vlastenectvo

Martin FEJKO

Členské ústredie Matice slovenskej je nielen spolkovým pracoviskom, ale predovšetkým pracoviskom prvého kontaktu s členskou základňou, zároveň poskytuje informácie pre občanov SR, ktorí by mali záujem stať sa súčasťou početnej rodiny matičiarov. Vo všeobecnosti môžeme zdôrazniť, že Matica slovenská naplňa svoju vnútornú a vonkajšiu činnosť voči členskej základni prostredníctvom svojich organizačných jednotiek.

Tie sú pod koordinátnou a riadiacou gesciou Členského ústredia MS a jej oblastných stredísk – domov a oblastných pracovísk MS. Spolu 35 pracujúcich teritoriálnych pracovísk MS je nositeľom zodpovednosti za kultúrno-spoločenské a duchovné podujatia na celom území Slovenska.

Najzákladnejšou úlohou ČÚ MS je predovšetkým registrácia a evidencia odborov, preto je nevyhnutné si povedať, aký je súčasný stav členstva v MS. K 12. decembru 2012 to bolo 29 939 členov, tzn. členov v miestnych, v záujmových, vo vedeckých odboroch a v odboroch Mladej Matice a individuálnych, zakladajúcich a kolektívnych členov. Členské ústredie MS eviduje 708 miestnych odborov, z toho 462 aktívnych, 48 odborov Mladej Matice, z toho 33 aktívnych a 12 ostatných záujmových a vedeckých odborov. Kolektívnych členov pri MS je 15 a individuálnych členov registrovaných priamo ČÚ MS, ktorí nie sú členmi v žiadnom

odboře MS, je 60. Zakladajúcich členov je v súčasnosti 30.

K tomuto stavu členskej základne sme dospeli po dôkladnej analýze, ktorá sa vykonala na základe kontroly aktualizovaných matričných kníh o stave členstva, ktoré sme si opakovane vyžiadali od odborov MS k termínu 31. 3. 2011. Na základe kontroly doručenej písomnej dokumentácie od odborov MS sme zistili, že počet členov v odboroch je v rozpore s údajmi, ktoré ČÚ MS vykazovalo v predchádzajúcom období, teda pred 31. 3. 2011. Znížil sa celkový počet členov v MS, a to z vykazovaných 62 812 na 28 048 matičiarov, čo predstavuje rozdiel 34 764.

Týmto opatrením sa zrealizovala a aktualizovala ústredná evidencia členov a odborov MS.

Ambícia, aby sa Matica slovenská ako najstaršia slovenská ustanovená stala modernou, životaschopnou, prístupnou a rešpektovanou inštitúciou v spoločnosti a tak mohla výrazným

spôsobom ovplyvňovať vývoj v štáte, sa môže naplniť len vtedy, ak sa bude MS opierať o širokú členskú základňu. Nárast počtu členov MS sa dá docieľiť spoločným úsilím nielen ČÚ MS, ale aj ústredia MS ako celku v koordinácii s oblastnými strediskami a s ostatnými matičnými zložkami. Jednoducho povedané, všetci musíme ťahať za jeden povraz. Výrazným krokom k tomuto smerovaniu je schválenie novej legislatívy a získavanie mladých ľudí do našich radov. Zvýšeniu vážnosti MS má pomôcť aj inštitúcia zakladajúcich členov Matice slovenskej priamo sa viažuci k menám osobností stojacich na samom začiatku matičného hnutia. Aj súčasný predseda vlády SR Robert Fico si onedlho prevezme z rúk predsedu MS Mariána Tkáča diplom zakladajúceho člena.

Zásadne treba zintenzívniť prácu s miestnymi odbormi, pričom netreba zabúdať na rozdielne regionálne pomery pri ich obnove a aktivizovaní činnosti. Domy a oblastné pracoviská Matice

slovenskej musia svoju činnosť zamerať na oživenie neaktívnych a vytváranie priaznivých podmienok na zakladanie nových miestnych odborov a na priebežnú materiálnu, metodickú a propagačnú pomoc zaktivizovaným miestnym odborom, ktoré sa nemôžu po založení nechať napospas osudu. Rovnako musí ČÚ MS pomáhať oblastným strediskám v regiónoch efektívnejšie propagovať matičné ideály a šíriť matičnú tlač. Nezastupiteľné miesto pri naplňaní úloh ČÚ MS predstavuje mediálna a propagačná oblasť vo všetkých sférach matičného života. Nespočíva len v informovaní matičiarov. Dôležité sú poskytované informácie o MS pre širokú verejnosť.

Na záver chceme zdôrazniť hlavný cieľ práce Členského ústredia MS s členským hnutím. Nielen v minulosti, ale možno práve v súčasnosti by mala byť stále aktuálna otázka posilňovania slovenského vlastenectva a národného povedomia vo všetkých generáciách slovenskej spoločnosti. Matica slovenská musí podporovať všetky aktivity, ktoré uskutočňujú Slováci žijúci v národnostne zmiešaných oblastiach SR a Slováci žijúci v zahraničí. Získavanie mladých ľudí do radov MS je nevyhnutnosťou. Na podporu tejto úlohy treba organizovať národné, kultúrne, spoločenské podujatia, odborné semináre, poznávacie výlety k historickým pamiatkam a športové akcie. Na to by mala slúžiť aj koncepčne zameraná vzdelávacia činnosť Matice.

Na koniec roka sa vždy tešia všetci miestni matičiari. Sála kultúrneho domu v Ličartovciach praská vo švíkoch keď sa zvolá koncoročná schôdza. Tentoraz za stolom hodnotilo matičné aktivity viac ako 70 členov.

V Ličartovciach bilancovali

Matičný vianočný večer sa začal matičnou hymnou, potom všetkých privítala podpredsedníčka MO Matice slovenskej (MS) Marta Jesenská. Pozvanie prijal aj predseda Krajskej rady MS Prešovského kraja Ladislav Matisko i košické matičiarky. Na čele s Helenou Kalinovou sa postarali o spevácke pásmo vianočných kolied na našom stretnutí. Slovo o Matici predniesla aj tunajšia predsedníčka Miestneho odboru MS Mária Murdziková a zhodnotila a ocenila aktivity všetkých členov.

Všetci sa zhodli na tom, že najkrajšou akciou, ktorú pripravili, bol výlet do Tokajskej vínnej oblasti. Počasie vyšlo nad očakávanie a matičiari tak okúsili štedrosť prírody i rúk tunajších obyvateľov. Dorábajú skvelé víno, ale vedia navariť aj chutnú dobroty. Spolu s košickými matičiarmi si tento výlet chcú opäť zopakovať i v tomto roku. Ličartovskí matičiari s radosťou spomínajú aj na spomienkový deň v Haniske pri Prešove, kde si tunajší matičiari spolu s nimi i s ďalšími uctili pamiatku Východoslovenského roľníckeho povstania z roku 1831.

Nezabudli ani na jubileá členov. Vlni sa okružných narodenín dožili jedenásti členovia miestneho odboru. Boh nech im žehná za ich matičné aktivity. Miestny odbor sa taktiež rozrástol o troch nových členov. Bolo teda čo oslavovať. Aj ličartovskí matičiari si uvedomujú, že za bezhlavým liberalizmom v našej spoločnosti stále rastie požiadavka očistiť meno Matice a cez ňu zušľachtovať a viesť najmä mladých ľudí, aby vo svojej duši mali miesto aj pre národné ideály. Všetci Ličartovčania si želajú do nového roka 2013, aby priniesol hojnosť, štedrosť, zdravie, dobro, pokoj do našej matičnej rodiny, ale i celej slovenskej spoločnosti. Nech vládne v srdciach aj pokora a aj vďaka za náš voňavý slovenský chlebič, ktorý sa nikdy nepreje!

(mm)

Po nevydarenom roku snád' konečne dobré správy z Komárna Pripravujú ďalší rozprávkový muzikál

Jana PIPÍŠKOVÁ

Po mimoriadne náročnom roku 2012, ktorý matičiarov z Komárna riadne vytrápil, sa zdá, ako keby sa karta obrátila a nový rok vítajú s dobrými správami. Dom Matice slovenskej hneď začiatkom uplynulého roka zaskočila havária vykurovacieho systému, keď sa do podzemných priestorov vyliali tisíce litrov vody, ohrozené boli aj priestory, ktoré si študenti sami upravili pre potreby dramatického krúžku.

Koncom roka zas bola ohrozená ich činnosť pre nesprávne vyplnené tlačivo a SOZA žiadala takmer tisíc eur od mladých umelcov. Existenčné problémy mal aj samotný Dom Matice slovenskej, ktorého prevádzku zabezpečuje predovšetkým príjem z nájmu. Región je však oslabený nezamestnanosťou, hlavne po hromadnom prepúšťaní v Nokii na maďarskej strane Komárna či kolapsom Slovenských lodeníc v Komárne. Preto prenajsť si priestor nie je jednoduché. Húževnatosť najmä dobrovoľníkov okolo Matice slovenskej v Komárne sa však napokon vyplatila a veci sa postupne upravujú.

„V roku 2011 sme museli aj školám prenajímať javiskovú sálu za plnú cenu, čo bolo neprijemné, pretože to u nás zvykom nebolo. Teraz sa zdá, že v tomto roku budeme aspoň školám môcť dať výraznú zľavu a dokonca predajom služobného auta sme zabezpečili úplne nové a profes-

sionálne ozvučenie sály,“ vysvetľuje riaditeľ Domu MS Jozef Černek. Dári sa aj kultúrnym aktivitám matiči-

Šuleka pri Matici slovenskej vznikol aj nový, folklórom motivovaný súbor Slovenskí rebeli. Za krátky čas

Matica v Komárne zastrešuje slovenské kultúrne aktivity.

rov z Komárna, popri už známom Dramatickom krúžku Gymnázia L. J.

svojej existencie už stihol desiatku úspešných predstavení a tento rok

Pokračuje dlhá tradícia jedinečného podujatia v Užhorode Po roku opäť Slovenský betlehem

Kamila CHILOVÁ

Na Ukrajine v zakarpatskej oblasti sa už pätnásť rokov koná jedinečné podujatie nazvané Slovenský betlehem. Názov prezrádza tému, dodajme však, že ide o súťaž, ktorej cieľom je uchovať a u mladých, tam žijúcich Slovákov rozvíjať jednu z najkrajších tradícií starej vlasti ich predkov. Veľmi úspešne sa o to po všetky tie roky usiluje Matica slovenská na Zakarpatskej Ukrajine.

Tak ako každý rok aj teraz na Slovenský betlehem do Užhorodu prišlo 15 súťažných kolektívov zo škôl, kde sa vyučuje slovenský jazyk. Súťažilo sa v kategórii Betlehemské hry, Scénky vianočné a Koledy. Účinkovali deti, ktoré sa na súťaž pripravili pod vedením svojich učiteľov. Zo Slovenska ich prišla pozdraviť

svojimi koledami ženská spevácka skupina Harčarky z Pozdišoviec a Ondřík Novák, víťaz zlatého pásma celoslovenskej súťaže Detského folklóru. Celý program moderoval učiteľ zo slovenskej školy v Užhorode Ján Pochanič, ktorý je rodák zo Slovenska a autor kníh, prevažne rozprávok pre deti.

Tohtoročný Slovenský betlehem mal, ako to býva zvykom, tiež významných hostí – zúčastnila sa na ňom generálna konzulka SR v Užhorode Janka Burianová, bývalý prvý honorárny konzul SR na Ukrajine Ivan Šufrič, za Maticu slovenskú prišla zakarpatských Slovákov pozdraviť riaditeľka Domu Matice slovenskej v Michalovciach

Mária Kušnírová. Účastníkom súťaž sa prihovorila generálna konzulka, odovzdala im pozdrav od veľvyslancu SR Pavla Hamžika. V závere svojho príhovoru popriala všetkým pohodu a radosť k blížiacim sa vianočným sviatkam. Aj riaditeľka michalovského D MS odovzdala tamojším Slovákom srdečné pozdravy od predsedu MS a správcu MS. Úprimne sa poďakovala Jozefovi Hajnišovi, predsedovi Matice slovenskej na Zakarpatskej Ukrajine, za to, že už pätnásť rokov toto podujatie organizujú, učiteľom za ich snahu, ktorú vynakladajú pri príprave detí na toto podujatie. Deťom zaželala, aby sa im ich vystúpenia darili, aby mali z nich radosť. K vianočným sviatkam popriala všetkým veľa šťastia, zdravia, pohody aj úspechov a aby sa všetci o rok opäť stretli na tomto krásnom podujatí.

OČAMI MATICE

Marián TKÁČ
predseda Matice slovenskej

Všelijaké správy

V Šuranoch zorganizoval Dom Matice slovenskej oslavy 20. výročia republiky, na ktorých sme sa dozvedeli, že takmer šesťtisíc slovenských detí sa zapojilo do súťaže *Ja som Slovák, ty Slovenka, daj mi rúčku... rúčku ti podávam, tebe verná zostávam... Tú istú pesničku spievali aj na 23. matičnom plese v Nesvadoch, neďaleko Nových Zámkov, v obci s 35 percentami Slovákov. Takmer stovka nesvadských matičiarov je aktívna, ich predseda sa netajil ambíciami v rámci osláv 150. výročia Matice a 1 150. výročia príchodu sv. Cyrila a Metoda. Prinajmenšom chcú v Nesvadoch osadiť pamätnú tabuľu. Spomenul som si v tej chvíli na esemesku, ktorá mi prišla cestou do Nesvadu: „Čítala som prve číslo SNN a mam pocit, že to v svojom článku o zameroch Matice v roku 2013 prehanate.“ Odpovedal som takto: „Ciele si musíme stavať vysoko.“*

V Bernolákove sme spomínali na Bernoláka, v Bánovciach nad Bebravou som žiakom približoval zlomové dni pri osamostatňovaní sa Slovenska, v Trenčíne sme otvorili výstavu Matice v národe, narod v Matici, pripravenú kolegami z „našej dcéry“ – Slovenskej národnej knižnice.

A teraz... Z jubilejného roka, na ktorý sme sa pripravovali i tešili, ubehli len dva týždne a zisťujeme, že sa naň pripravovali aj iní. Teda okrem nás, ktorí ho chceme osláviť, ako sa patrí, aj tí „druhí“: akéže oslavte! Smiešna a insitná je celá Matica, ešte stále sú v jej výbore zloději, konzervatívna je slovenská cirkev, protiústavný je prezident! Varujúce, kandidát na českého prezidenta Miloš Zeman odmieta poskytovať rozhovory slovenským médiám: „Po článku v SME nebudem slovenským médiám poskytovať žiadne rozhovory.“ Smutný či naplánovaný výsledok „rozprávania“ našich novinárskych vševedkov?

Napokon, v Šuranoch v rámci novoročných želaní páčil sa mi vlnš jednej mladej dámy: „Neškod' me si toľko, Slováci!“

Ustanovujúce valné zhromaždenie Vlastivedného odboru Matice slovenskej sa uskutočnilo v prvú decembrovú sobotu v priestoroch Slovenského národného múzea v Martine. Zúčastnili sa na ňom regionálni vlastivední pracovníci, bádatelia regionálnej histórie a kultúry, kronikári, priaznivci kultúrneho dedičstva Slovenska a sympatizanti, členovia a noví členovia MS z celého Slovenska a zástupcovia národného múzea.

Vznikol Vlastivedný odbor MS

Takmer tridsať členovia a priaznivci odboru schválili program, stanovky a výšku členského príspevku. Po voľbách komisii bola diskusia, v ktorej odznelo aj podakovanie predsedovi MS Mariánovi Tkáčovi, keďže vďaka jeho podpore sa uskutočnilo rokovanie a vznik odboru. Za predsedu bol zvolený Igor Krištek, dlhoročný riaditeľ SNN v Martine, jeden z realizátorov expozície Múzea slovenskej dediny, spoluautor národopisných hesiel v časti Ľud encyklopédie Slovensko, významný slovenský národopisec a múzejník. Zvolení boli tiež podpredseda, tajomníčka, členovia výboru a dozorného výboru.

(vk)

Od našich matičných prispievateľov z celého Slovenska Spod spravodajského pera

■ UDRŽIAVAJÚ TRADÍCIE

Na nedeľné trojkračkové popoludnie 6. januára 2013 pripravil MO MS vo Valči program k zavŕšeniu vianočných sviatkov. Jednotlivé vystúpenia uvádzala Eva Koppová, ktorá úvodom pripomenula tradície a pranostiky viažuce sa k tomuto obdobiu. Okrem poklony k jasličkám a odovzdávania darov Troch kráľov – Gašpara, Melichara a Baltazára – vystúpila so zaujímavými koledami a s piesňami miestna talentovaná mládež s najmladšou štvorročnou Jankou Turňovou. Veľmi dojímavou zapôsobila aj neznáma pieseň Kolleda pre zosnulých v podaní Mirky Kvasnicovej s jej dvoma dcérami. Pri záverečnom vystúpení súboru Valčan si návštevníci spoločne zapievali známe vianočné piesne. Vystupujúcim a organizátorom poďakoval za krásny program starosta obce Štefan Paľo s priáním ďalšieho tvorivého rozvíjania talentovanej mládeže. Účastníci sa rozchádzali s pocitom príjemného prežitia nedeľného popoludnia.

Ján LUČAN

■ BRATISLAVSKÍ MATIČIARI

Posledné zasadnutie Krajskej rady Matice slovenskej (MS) Bratislavského kraja sa konalo 11. decembra 2012. Rokovanie otvoril predseda rady a člen dozorného výboru MS Štefan Martinkovič. Na úvod sa členom rady a prítomným predsedom miestnych odborov MS Bratislavského kraja prihovoril predseda Matice slovenskej Marián Tkáč. Prítomných informoval o pripravovaných akciách a podujatiach Matice v roku 2013. Tento rok je pre národnú ustanovizeň veľmi dôležitý, keďže Matica oslávi svoje 150. narodeniny a Slováci si pripomenú aj 1 150. výročie príchodu sv. Cyrila a Metoda do vlasti našich predkov. Marián Tkáč ubezpečil, že na všetkých podujatiach budú prítomní dostávať predovšetkým matičné

súbory pred komerčnými hudobnými skupinami. Hlavným bodom pracovného rokovania krajskej rady bolo rozšírenie členov Matice v Bratislave a okolí. Podľa informácií o členstve MS v Bratislavskom kraji, ktoré prezentoval riaditeľ Členského ústredia MS M. Fejko, je v Bratislave len dvetisíc členov. Prítomní diskutovali, ako svoje rady rozšíriť. Narážali predovšetkým na problém financovania jednotlivých miestnych odborov. V tomto duchu sa vyjadril aj predseda rady, ktorý prezentoval záujem zabezpečiť lepšie financovanie z matičnej centrály. Okrajovo sa prítomní dotkli témy PDSI a Národného pokladu. Predsedovia miestnych odborov uviedli, že tento problém zaujíma radových členov a stále poškodzuje meno Matice slovenskej. Krajská rada sa dohodla, že vyriešenie problému je nateraz v rukách vyšetrovacích orgánov.

(mrs)

■ BENIAKOVE CHYNORANY

K významným kultúrnym podujatiam celoslovenského významu patrí už tradične Slovenský festival poézie Beniakove Chynorany, ktorý sa konal už po deväťnásty raz v rodisku básnika Valentína Beniaka – v obci Chynorany. Prívalt 30 recitátorov z celého Slovenska, ktorí súťažili v troch kategóriách. Dopoldnie bolo venované súťaži v umeleckom prednese. Každý recitátor sa snažil zaujať porotu, ale i divákov svojim podaním umeleckého slova klasických i moderných autorov. Odbornú porotu tvorili Peter Zemaník, Ivan Kováč, Dagmar Kováčová a Zuzana Vaňová. Porota pracovala pod taktovkou Marcela Šusteka z Univerzitnej knižnice v Bratislave. Keď sa deň nachýlil k večeru, milovníci poetického slova sa poponáhľali do priestorov základnej školy, kde mali možnosť v programe Hviezdy inšpirácie (v réžii Marcela Šusteka) načerpať nové zážitky pri počúvaní

prednesov vybraných recitátorov, ktoré vynikali tematickou i žánrovou pestrosťou. Po dva dni dýchali Chynorany duchom slova. Pripraviť festival poézie v celoslovenskom rozsahu nie je jednoduché. Preto okrem domácich – obec Chynorany, Občianske združenie BCH, MO Matice slovenskej – sa na ňom podieľali osvetové a kultúrne strediská z Prievidze, Topoľčian a Modry, Dom MS Košice a Matica slovenská z Martina. Pomohli mnohí miestni podnikatelia ako sponzori, ale najmä ochotní ľudia neľutujúci čas a námahu pre udržanie tradície tohto významného sviatku slova, kultúry a umenia. Najmä v súčasnosti tak silne poznačenej mocou peňazí a materiálnych hodnôt je toto úsilie chvályhodné.

Marta PODMANICKÁ

■ TROJKRÁĽOVÝ KONCERT

Cirkevný zbor Evanjelickej cirkvi a. v. Gemerská Poloma, Vesna, o. z. Gemerská Poloma a Kellnerus, n. o. Gemerská Poloma pripravili začiatkom roka v malebnom evanjelickom kostole koncert, ktorý by sa mohol stať novoročnou tradíciou. Dobrá myšlienka Števa Liptáka pritiahla do kostola nielen domácich, ale videli sme matičné tváre aj zo širšieho okolia. Sprievodné slová Miroslava Maťa umocnili slávnostný program. Počuli sme šikovné deti a poďakovanie patrí úžasným rodičom za podporu a za rozvíjanie talentu svojich ratoleští. V programe sa predstavili: Andrea Gašparová, Stanko Ďurský, Janka Kleinová, Martinka Zagibová, Števo Lipták, Rudolf Hanuštiak, Peter Henriczy, Dušan Zatroch, František Kubiš, Andrej Turčín. Vynikajúce svetelné efekty Michala Mihóka a citlivé ozvučenie v podaní Petra Kurimského a Martina Mihóka doplnili príjemné prostredie a pocit z pekného večera. Ďakujeme.

Zlatica HALKOVÁ

Tomáš HAVIAR : Baťovská architektúra na Slovensku

Dielo je výsledkom autorovho pokusu skompletizovať pokiaľ možno všetky stopy baťovskej architektúry na Slovensku. Zozbieral nevedné množstvo písomného aj obrazového materiálu, dokumentujúceho jej výnimočnosť. Napísal zaujímavý text, syntetizujúci danú problematiku, ktorý je navyše doplnený množstvom doposiaľ nepublikovaných fotografií.

Z KNIŽNEJ PONUKY VMS

WWW.VYDAVATEL.SK

043/490 68 72

objednavky@vydavatel.sk

Vydavateľstvo Matice slovenskej tvorivo nadväzuje na vyše 140-ročnú tradíciu vydavateľskej činnosti Matice slovenskej. Okrem celej škály vydání Matice slovenskej tu nájdete pestrý sortiment z produkcie iných vydavateľstiev na Slovensku i v Českej republike.

Vladimír DOBRUCKÝ: Velký spevník najznámejších ľudových piesní

Prinášame vám výber 175 ľudových a zľudovených piesní, ktoré sú na Slovensku najpopulárnejšie, v dvojhlasnej úprave s akordovými značkami. Ľudová pieseň nás správdza celým životom, od detstva, prvých dní v škole, cez oslavy a jubileá, svadby a zábavy, vždy, keď je vhodná príležitosť urobiť si radosť spevom. Často sa však stáva, že si nevieme spomenúť na slová alebo vymyslieť ďalšiu pesničku.

PRIPOMÍNAME SI

19. januára

– pred 65 rokmi umrel Jozef Škultéty (1853 – 1948), literárny historik a správca MS

– Slovenská republika sa stala 180. členom Organizácie Spojených národov; pred budovou OSN v New Yorku vztýčili našu zástavu a pred audiótorium Valného zhromaždenia prehovoril vtedajší minister zahraničia SR M. Kňažko

– desať rokov od úmrtia básnika Vojtecha Kondrota (1940 – 2003), ktorý sa intenzívne venoval mladým básnikom a ich literárnym súťažiam

21. januára

– v roku 1823 sa v Dolnej Strehovej narodil maďarský básnik a dramatik Imre Madách, autor jedinečnej Tragédie človeka, 190. výročie (umrel v roku 1864)

– pred sto rokmi umrel v Clevelande (USA) Karol Salva, jeden z prvých veľkých slovenských vydavateľov a kníhtlačiarov (1849 – 1913), dvadsať rokov pôsobil v Ružomberku, po exile do USA bol evanjelickým farárom slovenských vysťahovalcov a redaktorom krajských Amerikánsko-slovenských novín

22. januára

– 105. výročie narodenia svetoznámeho ruského fyzika L. Landaua, nositeľa Nobelovej ceny (1908 – 1968)

– pred desiatimi rokmi sa uskutočnil posledný kontakt Zeme so sondou Pioneer 10, najvzdialenejším ľudským výtvorom vo vesmíre

23. januára

– v roku 1738 sa v Bratislave narodil Wolfgang Kempelen, absolvent filozofie a práva na Viedenskej univerzite, najmä však vynálezca a technik, skonštruoval čerpadlá pre Bratislavský a Budínsky hrad, fontánu vo viedenskom paláci Schönbrunn, hovoriaci stroj, písací stroj pre slepých; atrakciou bol však jeho šachový stroj, ktorého fungovanie je dodnes záhadou

– pred 230 rokmi sa narodil francúzsky spisovateľ Frederic de Stendhal, majster psychologického románu (1783 – 1842)

– v roku 1903 (pred 110 rokmi) sa v Budkoviach na východnom Slovensku narodil Alfonz Zauner, stredoškolský profesor, jazykovedec, autor v minulom storočí veľmi obľúbenej Praktickej príručky slovenského pravopisu (zomrel v roku 1964)

24. januára

– pred 165 rokmi, v roku 1848 našli prvé zlato v Kalifornii, začala sa najväčšia zlatokopecská horúčka v dejinách ľudstva

– v roku 1922 Slovenská ľudová strana podala v pražskom Národnom zhromaždení svoj prvý oficiálny návrh zákona o autonómii Slovenska a štátoprávnym usporiadaní Česko-Slovenska v zmysle deklarácie z Pittsburghu a Clevelandu; návrh zákona zakotvoval vlastný snem, súdnicstvo, verejnú správu, riadenie kultúry a školstva

25. januára

– pred 325 rokmi sa narodil Juraj Jánošík, legendárny zbojník; v literatúre, ľudovej slovesnosti a pesničkách zaznamenaný ako pomstiteľ krívd na slovenskom poddanskom ľude, popravený 18. marca 1713

(jč)

Týždenník Matice slovenskej. Vydávajú MS a VMS, s.r.o., Martin. Šéfredaktor Maroš SMOLEC. Zástupcovia šéfredaktora Michal BADÍN a Emil SEMANCO. Sídlo: Mudroňova 1, 036 52 Martin. Tel: 043/ 40 12 837 - 8, 41 34 535, 40 12 811, e-mail: snn@matica.sk, snnredakcia@matica.sk. Filiálna redakcia: Grösslingová 23, 812 51 Bratislava. Tel: 02/ 52 96 57 52. Administrácia: Matica slovenská, Mudroňova 1, 036 52 Martin. Tel: 043/ 40 12 837 - 8, 41 34 535. Tlač Ultra print, Bratislava. Rozširuje PNS, Mediaprint Kapa a redakcia. Redakčná rada: Marián TKÁČ, Ján ČOJAJ, Roman MICHELKO, Ján JANKOVIČ, Drahoslav MACHALA, Pavol MACÁLA, Andrej STRÝČEK. Podávanie novinových zásielok povolené OZ SsRp Banská Bystrica, č.j.1081-93-PTP z 30. 3. 1993. Objednávky na predplatné prijíma redakcia SNN, Slovenská pošta a každý doručovateľ. Objednávky zo zahraničia: redakcia SNN a Slovenská pošta, a. s., Stredisko predplatného tlače, Námestie slobody 27, 810 05 Bratislava 15, e-mail: zahranična.tlac@slpost.sk. Ročné predplatné 26 €, v ČR 530 Kč + 460 Kč poštovné, Európa 100€, ostatný svet 180USD. Neobjednané rukopisy a fotografie nevraciam. MČ 49 644, ISSN 0862-8823. EV 4009/10.